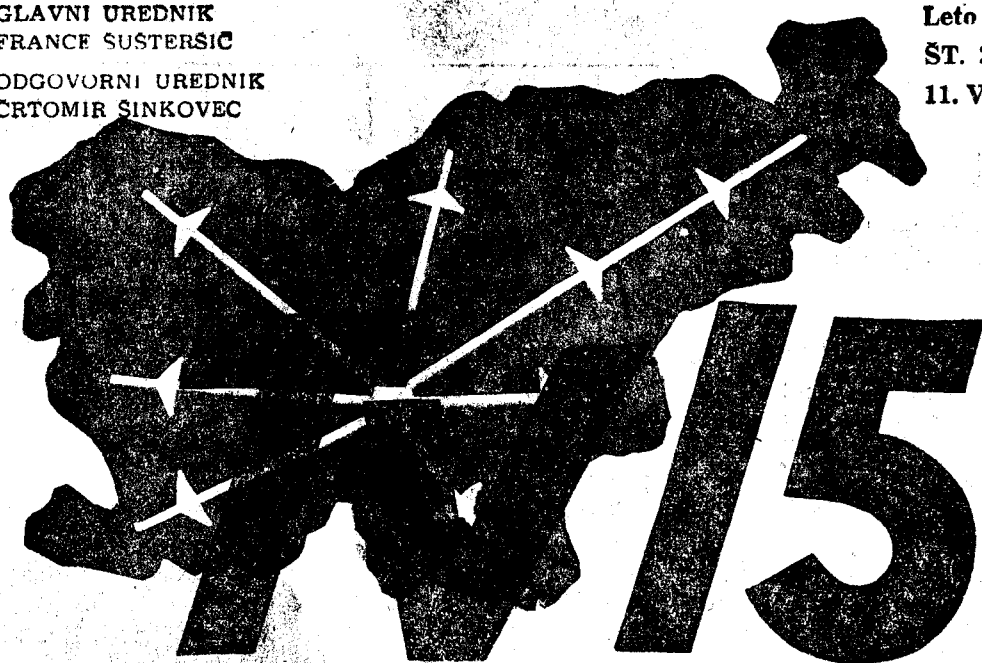

Ob petindvajsetletnici ustanovitve I. slovenske narodnoosvobodilne brigade »Tone Tomšič«

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTO MIR SINKOVEC

Leto V
ŠT. 27
11. VII. 1967

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

DVAJSET LET RAZVOJA IN DEJAVNOSTI ORGANIZACIJE BORCEV

Letos praznujemo tri pomembne jubileje: petdesetletnico oktobrske revolucije, tridesetletnico, odkar so se začele urejati razmere v KP Jugoslavije pod vodstvom tovariša Tita in dvajsetletnico ustanovitve Zveze borcev. O vsem tem je na seji predsedstva centralnega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 30. junija, govoril Dragi Milenković. Iz njegovega obširnega referata posnemamo nekaj podatkov o dvajsetletnem razvoju in aktivnosti organizacije borcev.

Zveza borcev NOV se je od svoje ustanovitve razvijala in delovala kot družbeno-politična organizacija, katere člani so ostali aktivni činitelji na vseh območjih dejavnosti in razvoja naše dežele. Vestno je izpolnjevala splošno nalogo, ki ji jo je postavil prvi predsednik Zveze borcev, ko je rekel: »Vaša naloga je, da ste povsod v prvih vrstah in da povsod gojite naše tradicije, da čuvate velike pridobitve narodnoosvobodilne borbe.«

njevanje invalidske zakonodaje. Temeljno obsežje naše organizacije v vsem času njenega razvoja in dosedanje aktivnosti je bilo v tem, da je zbirala udeležence osvobodilne in revolucionarne borbe, katerih moralno politične lastnosti in zavest so se razvijale pod neposrednim vplivom in vodstvom Komunistične partije in so bile nenačelovito podlaga vseh zmag. Naša organizacija borcev se je razvijala kot organizacija aktivnih in politično zavednih udeležencev.

Organizacija borcev je v vsem času svojega obstoja sodelovala tudi pri proslavah mnogih pomembnih obletnic. Za mir in sodelovanje med narodi pa se je po svojih zastopnikih zavzemala na mnogih sestankih tujih borcev.

V svoji mednarodni aktivnosti ima naša organizacija vedno bolj določene naloge, ker napadalne sile vse bolj odkrito in drzno ogrožajo mir. V taki situaciji je nujna bolj živa in intenzivna aktivnost organizacij borcev skupno z vsemi drugimi miroljubnimi in naprednimi silami, skupno s silami socialističnih, neuvrščenih in drugih miroljubnih dežel.

Dvajset let razvoja, dela in tudi uspehov organizacije borcev kaže, da nas tudi v prihodnje čaka urejanje zelo pomembnih družbenih nalog. Zato moramo nadaljevati s svojimi prizadevanji po besedah tovariša Tita, ki je na ustanovnem kongresu Zveze borcev dejal: »Naša nova organizacija je borbena in ne navadna organizacija. Tu ne gre za vojne veterane, ki so položili svoje orožje, ki so odigrali svojo vlogo in ki naj sedaj v miru pričakujejo svojo visoko starost.«

Naslovo organizacije borcev in vsakega njenega člana čakajo še mnoge naloge. Z uspešnim izvrševanjem le-teh se bodo večali tudi doseženi uspehi naše aktivnosti.

Naše izkušnje iz minulih dveh desetletij razvoja in aktivnega dela, doseženi uspehi in naša organizacijska aktivnost, splošne družbene razmere in današnja razgibanost nam nudijo vse možnosti, da to tudi dosežemo.

SPOROČILO PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Tako pisanje je škodljivo!

Predsedstvo zveznega odbora ZZB Jugoslavije je 30. junija razpravljalo o pisanju tiska o družbenem položaju in problemih borcev narodnoosvobodilne vojne ter sprejelo naslednje sporočilo:

Predsedstvo ugotavlja, da so naš tisk, radio in televizija veliko prispevali k stvarnemu spoznavanju razmer za urejanje zadev borcev v okviru našega družbeno političnega sistema.

Toda v manjšem delu našega tiska je bilo v zadnjem času tudi nekaj idejno-politično škodljivih in naši družbi tujih prispevkov, kot na primer »Zlate kočje« in podobnih. Njihovi pisci niso poskušali prodreti v materialne probleme borcev, o katerih razpravljajo odgovorni družbeno-politični dejavniki, ampak skušajo te probleme izkoristiti kot povod za to, da bi postavili pred javnost nam povsem tuje poglede na položaj, vlogo in prispevek borcev socialistični graditvi naše družbe. V teh prispevkih ponujajo javnosti liberalno malomeščanske poglede, umetno ustvarjajo nasprotja med borci in družbeno skupnostjo, borci in mladino ter zaposlenimi borci in upokojenimi.

Tak način pisanja pomeni v osnovi nekaj povsem drugega kot načelna stališča naše skupnosti, izjave tovariša Tita ter mišljenja in stališča izvršnega komiteja ZKJ, ki smo jih sprejeli po vsestranski analizi perečih problemov borcev in seznanili z njimi CK ZKJ, da bi jih ta sprejel.

V nekaterih člankih prihaja do izraza mišljenje, da je treba prenehati z molkom o vprašanih borcih. Ta molk naj bi bil baje nastal zaradi njihove delikatnosti. Po tem pisanju naj ne bi več sprejemali deklaracij in sklepov, ampak naj bi začeli urejati vse te zadeve. Tako mišljenje kaže, da avtorji teh člankov ne poznajo dejstev o aktivnosti organizacij ZZB, predstavniških teles in izvršilnih organov v državi. Le-ti so v dvajsetih letih ogromno naredili za ureditev zadev borcev in dosegli pomembne uspehe.

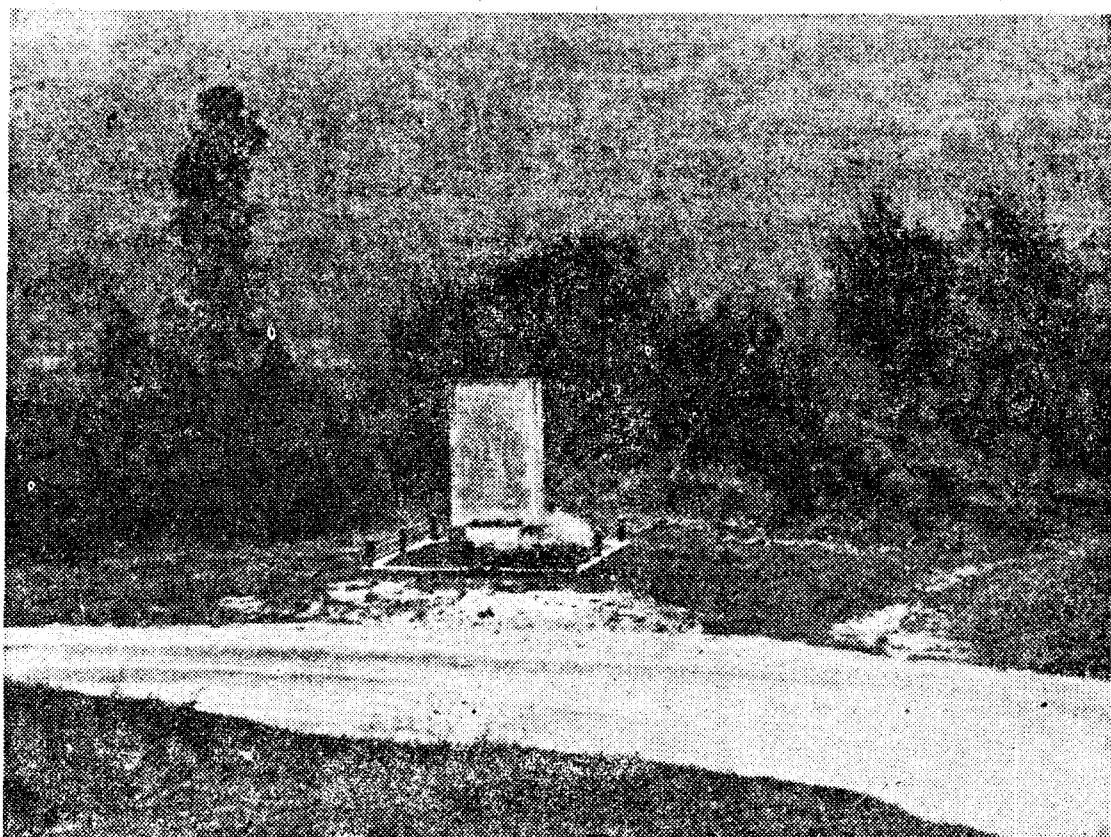
Predsedstvo je obenem razpravljalo tudi o reagiranju naše javnosti, posameznih združenj borcev in posameznikov, občinskih in republiških odborov ZZB na take škodljive in nesprejemljive prispevke v našem tisku.

Predsedstvo meni, da je treba tudi v prihodnje razpravljati o zadevah borcev javno in iskati primerne rešitve za vsako izmed njih. Pri tem pa pričakuje od tiska pomembno pomoč. Hkrati predsedstvo meni, da je treba ta vprašanja obravnavati stvarno in resno, ne pa se pustiti zavajati mišljenju posameznikov, ki nima za podlago dejstev ali pa je izraz nezadovoljstva. Takih ljudi pa nekaj brez dvoma je.

Predsedstvo meni, da je odziv vodstev organizacij ZZB in posameznikov, izzvan s takšnim pisanjem, upravičen, ker taki članki ne prispevajo k urejanju vprašanj, s katerimi se te organizacije srečujejo.

Istočasno predsedstvo zveznega odbora ZZB obsoja nazore, po katerih naj bi mlado pokolenje pustilo ob strani glede družbenega dogajanja in razvijanja tradicij naše preteklosti. Taki nazori so prišli do izraza v »Pismu osnovnošolcem« in v podobnih člankih.

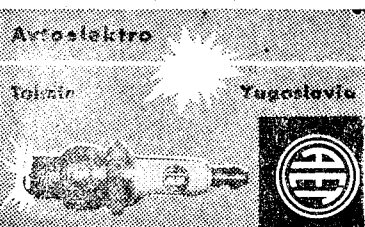
Predsedstvo opozarja na potrebo, da se v naši javnosti vprašanja borcev obravnavajo v duhu političnih stališč izvršnega komiteja CK ZKJ in »Predloga sklepov CK o aktualnih problemih borcev narodnoosvobodilne vojne.«

SPOMENIK V VASI CESTA NA KOČEVSKEM, KJER JE BILA USTANOVljena BRIGADA »TONE TOMŠIČ«

varišem. Iz Starega loga se bodo odpeljali v Kočevje, kjer bo ob petih popoldne slavnostni pozdrav preživelih borcev in izročitev listine o domicilu brigade. V kulturnem programu bodo sodelovali tudi pripadniki JLA iz Sentvida pri Ljubljani. Na programu so tudi razna športna srečanja v Kočevju. Po slavnostnem delu programa bo v Gaju partizansko rajanje. Še istega dne zvečer se bodo tomošičevci odpeljali v Ljubljano in prespali v kasarni Toneta Tomšiča v Sentvidu. Zaključne svečanosti bodo v kasarni naslednjega dne; med drugim bodo odprli zgodovinski kabinet brigade Toneta Tomšiča.

Proslava brigade Toneta Tomšiča v Kočevju se združuje s proslavo dneva borca in dneva

● Odborniške strele

Z gornjice zemunske občinske skupščine, tako trdijo priče, so pred kratkim polne tri ure letelo neverjetno ostre odborniške strele — usmerjene na kmetijsko industrijsko kombinat, ki nosi ime tega mesta KIK. »Zemunske Odborniške strele« so ga, ker »ne odkupujejo« prašičev, ki mu jih kmetije nudijo tudi po 3,50 dinarjev za kilogram žive teže. Cene njegovih uslug pri izvajanju kooperantskih obveznosti pa so »zelo visoke«. In nazadnje so omenjali, da se v ta kombinat stalno investira, a ta sredstva se »ne vračajo«. Izgovorjena je bila celo beseda: monopolisti!...

Ekonomika politika — 1. VII. 1967

● Turizem za tujce

V zadnjih letih lepo napreduje inozemski turizem, saj se je število prenočitev povzpelo v Slovenijo od 1.026.706 v letu 1963 na 1.771.158 v minulnem letu. V letu 1965 je bilo le za 2 odstotka več domačih prenočitev kot v letu 1964. V minulnem letu smo zabeležili na tem področju velik padec. Slovenija je namreč realizirala le 2 milijona 088.676 »domačih prenočitev«, kar pomeni, da se je število prenočitev zmanjšalo za celih 21 odstotkov.

Delavska enotnost — 1. VII. 1967

● Skrbi zaradi stare kapljice

Pridelovalci grozdja in vina v Makedoniji pričakujejo zelo bogato trgatve. V Kavadarcih računajo, da bodo v tikveških vinogradi obrabli za kakih 3500 vagonov grozdja. Predvidevalo celo, da bodo v vsej Makedoniji pridelali okoli 6500 vagonov grozdja, kolikor ga niso pridelali nikoli prej. — V kletih močnejših pridelovalcev vina v Kavadarcih in Povardariju pa imajo še 2414 vagonov starega vina.

Politika — 5. VII. 1967

● Nevaren birokratizem

Za samoupravljalce je popolnoma vseeno, ali je zvezni ali krajevni birokratizem, ker sta gledano zgodovinsko obo zelo nevarna. Ker v številnih komunah tožijo po »starih dobrih časih«, ko se ni moglo zgoditi nič brez vodnosti vrhov komiteja, se zdijo, da je bolj med centralnim in krajevnimi oblastvenimi institucijami značilen za nekatere države parlamentarne demokracije, vendar pa to sploh ni odlika sistema neposredne demokracije.

Komunist — 30. VI. 1967

Besede in dejanja

● Gordijski voz

Klinične bolnišnice v Ljubljani imajo že 900 milijonov primanjkljaja. Kdo bo pokrpil izgubo? Obični bolniki zdravstvenih delavcev so iz meseca v mesec nižji. Ponekod pa se že resno sprašujejo, kako bodo lahko izplačali tudi te »znižane« osebnih dohodkov. Prenekateri zdravnik zasluži danes toliko kot v dobrih delovnih organizacijah nekvalificiran delavec. Kdo bo razrešal gordijski voz našega zdravstva? Ker se brykone ne bo dal razvozlati, ga bo moral kdo — presekat!

Nedeljski dnevnik — 2. VII. 1967

● Statistika o študentih

Pri nas od vpisanih diplomiranih v rednih rokih 12,5 odstotka študentov. Tu je pod vsaki normi v civiliziranih deželah — v ZSSR 90, v ZDA nekaj nad 80 odstotkov itd. Kje je tistih naših 88 odstotkov študentov? Kje so se izmuzli? Kaj delajo? Ne gre samo za humanost in skrb za ljudi. Gre za narodni dohodek, ki je prizadet, ne glede na to, ali študenti vzdržijo starši ali tisti, ki ga sponzorirajo. Izračunali so, da šolanje enega strokovnjaka stane danes 50 milijonov dinarjev — a mi strokovnjake izvažamo.

Borba — 30. VI. 1967

● »Voza« je vedno več...

Kljub nedavnemu povečanju carinske stopnje za osebnih avtomobile na 50 odstotkov se uvoz ne zmanjšuje, kot bi bilo pričakovati, pač pa narašča. V prvih šestih mesecih letošnjem tromesečju ocarinjenih 9739 osebnih avtomobilov, v istem obdobju lani pa 3829. Letos je samo ljubljanska carinarnica (leta lani približno dobro polovico vseh v Jugoslavijo uvoženih avtomobilov) ocarinila skoraj prav toliko vozil, kot lani vse carinarnice skupaj! Ljubljanski cariniki predvidevali, da bodo v letošnjih prvih šestih mesecih ocarinili skorajda toliko vozil, kot lani v vsem letu.

Ljubljanski dnevnik — 30. VI. 1967

● Podatki s senco

Iz podatkov, ki jih povzemamo z minule skupščine republiške skupnosti za zaposlovanje, pa je jasno razvidno, da je med trenutno 14.000 prijavljenimi brezposelnimi delavci v Sloveniji večina takih, ki imajo srednja ali višja strokovna izobrazila. V maju je bilo celo pripomba, da bi bila številka brezposelnih delavcev v Sloveniji vsaj še enkrat tolikšna, če bi področni zavodi za zaposlovanje vsi delavce brez dela uspešno registrirali.

Delavska enotnost — 1. VII. 1967

● Ozivljen odkup

V maju je odkupno poslovanje v Sloveniji močno oživel. Povečal se je predvsem odkup prašičev na 1332 ton (lani v maju 966); v celoti se je v petih mesecih odkup prašičev povečal na 6.383 ton, kar je za 31 odstotkov več kakor lani v enakem obdobju. V maju je oživel zlasti odkup goveje živine na 6.716 ton (lani 5.333). Tako je petmesечni odkup dosegel 30.972 ton, s čimer je za 3 odstotke presežen lanski odkup v tem obdobju. Po naslednjem povečanju v lanskem letu je pri prodaji prazninskega mesa letos do dneva razkopa, vendar se je v maju odkup znova povečal na 6.676 ton, tako da je zdaj petmesечni odkup s 27.000 tonami za malenkost presegel lanski odkup v enakem obdobju.

Delo — 1. VII. 1967

IX. seja CK ZKS bo govorila o reformi. — Nedavna skupna seja predsedstva in izvršnega komiteja CK ZKS je sklenila, naj bi bila osrednja tema razprave na IX. seja centralnega komiteja ZKS idejni problemi komunistov v izvajanju gospodarske in družbene reforme. Osnovno zamisel seja naj pripravi komisija za družbeno-ekonomske odnose. Seja bo jeseni.

Jugoslovanska industrijska razstava v Moskvi. — Predsednik ZIS Mika Špiljak je v Moskvi odprl veliko samostojno razstavo jugoslovanske industrije. Na otvoritvi so bili najvišji sovjetski gospodarski funkcionarji. Gospodarski odnosi med SZ in SFRJ se že nekaj let razvijajo zelo dinamično. Dolgoročni trgovinski sporazum do leta 1970 bo še razširil blagovno izmenjavo med državama.

Gospodarska delegacija se je vrnila iz Lat. Amerike. — Jugoslovanska gospodarska delegacija, ki jo je vodil predsednik zvezne gospodarske zbornice Anton Bole, se je vrnila v Beograd z enomesečnega obiska v državah Latinske Amerike. Delegacija je obiskala Čile, Bolivijo, Kolumbijo, Venezuelo in Mehiko. Med drugim je ugotovila, da premalo poznamo trg držav Latinske Amerike.

Resolucija nevezanih ni bila sprejeta. — Za resolucijo neuvrščeni, ki predlagajo, naj Izrael takoj umakne vse svoje enote na položaje, kakršne je zasedal pred 5. junijem, je v generalni skupščini OZN glasovalo 53 držav. Ker resolucija ni dobila dvotretjinske večine, ni bila sprejeta. Kairski list Al Ahram zoda, da resolucije niso sprejeli zaradi močnega pritiska ZDA.

Pompidou je obiskal Moskvo. — V glavnem mestu SZ se je na petdnevem obisku mudil francoski premier Georges Pompidou, pogovarjal se je s predsednikom Kossiginom. Državnika ugotavljata, da ni bistvenih razlik v pogledih njunih vlad glede problemov okrog Vietnamu in Srednjega vzhoda. Pompidoujev obisk v SZ ni le potrditev dolgoročnih načrtov, nanašajočih se na vsestransko sodelovanje med državama, temveč je pomembna za širša svetovna dogajanja.

Samo 5 let za Rechseja. — Bivši sodnik nacističnega naglega sodišča, 64-letni Hans Joachim Rechse je bil v Zahodnem

V žarišču dogodkov

Berlinu obsojen na pet let zapor, ker je sodeloval pri množičnem izrekanju smrtnih obsodb političnim nasprotnikom Hitlerjevega režima. Obsojeni je izrekel najmanj 231 smrtnih kazni, sodišče pa je ugotovilo, da je kriv samo v sedmih primerih.

Aretacije v Grčiji. — Grški fašistični režim nadaljuje aretacije in sojenja. Hitro vojaško sodišče v Atenah je obsodilo devet ljudi na zaporno kazen od šestih mesecev do petih let. V obrazložitvi je rečeno, da se ti ljudje niso pokoravali oblastem, da so širili lažne vesti in klevetali vlado. Policija je aretirala še nekaj voditeljev prepovedane stranke demokratske združene leve.

Britanija: petrolejska kriza. — Prvič po desetih letih, po suezski krizi, se je Velika Britanija znašla v velikih petrolejskih težavah. Njene sedanje zaloge bencina zadostujejo še za štiri mesece. Britanske petrolejske družbe mrzlično najemajo tankerje, ki sedaj vozijo nafto iz Perzijskega zaliva okrog Južne Afrike v Britanijo. Pred izraelsko agresijo je tona nafte veljala 32, sedaj pa 135 šilingov.

Napeto stanje okrog Cipra. — V zadnjih dneh narašča napetost zaradi Cipra. Tako stanje utegne ogroziti boj ciprskega ljudstva za neodvisnost in svobodo. Grška vlada se odločno zavzema za neposredna pogajanja s Turčijo o prihodnosti Cipra. Ciprska vlada nasprotuje grško-turškim pogajanjem in želi rešiti problem v OZN. Posebni zastopnik U Tanta na Cipru Tafal bo kmalu prisel v Atene in Ankaro.

Desant najemnikov v Kongo. — Minulo sredo so se sovražni padalci spustili v kongovskih mestih Kisanganiju in v Bukavu. Enote kongovske armade so že osvobodile Bukavu in večji del Kisanganija, in sicer po ostrih bojih s tujimi plačanci z zahoda, ki so jih podpirale protivladne enote. Moskovska Pravda piše, da je bila to akcija z namenom, da bi tuji monopolizirali zagospodarili v bogati Katangi.

Spopadi v Nigeriji. — Po poročilih iz Biafre, nove afriške države, ki se je pred nedavnim kot vzhodna pokrajina Nigerije odcepila, so enote te mlade države zavrnile frontalni napad nigerijskih sil, ki jih vodijo beli plačanci. Enote Biafre so zavzele mesto Okpo, ki leži pet milj severno od meje Biafre s severno nigerijsko pokrajino. Vladne čete pa so zavzele mesti Obudu in Obolo v Biafri.

Svetovna konferenca o Vietnamu. — Na svetovni konferenci o Vietnamu v Stockholmu — priredila so jo številna mednarodna gibanja za mir — so sprejeli sklep, da je treba ustaviti bombardiranje DR Vietnamu ter priznati narodnoosvobodilno fronto kot glavno članico na mirovnih pogajanjih. Predstavnika FNO in DR Vietnamu sta dejala, da je njuna domovina preizkusni teren za ameriško najnovejšo orožje.

Minister McNamara v Saigonu. — V Saigonu je na »inspekcijski« obisk v Južnem Vietnamu pripotoval ameriški obrambni minister McNamara, in že začel obiskovati položaje, na katerih so ameriške enote. V poročilu o položaju na prvem taktičnem območju je general Cushman izjavil, da imajo ameriške enote hude izgube. Od poročila McNamare bo odvisno, ali bodo ZDA povečale število vojakov v Vietnamu.

Predlog sklepov CK ZKJ o aktualnih problemih borcev NOV so prizadeji sprejeli z odobravanjem, saj jim je dal vsestransko moralno oporo pri iskanju zasluženega priznanja. Borci tudi veselo napredujejo, ki jih prispeva naše najuglednejše politično telo za reševanje napol ali sploh neresenih vprašanih borcev. Spet gledajo z večjimi upi na svojo usodo, ki posebno pri starejših in onemoglih ni več odvisna od njih samih.

Odločnost, ki preveča sklepe, oziroma predlog zanje, je že veliko jamstvo, da bo skupnost mnoga vprašanja rešila pravčasno. Za mnoge so namreč vsa sedanja prizadevanja prepozna. Ne mislim dalje razglabljati o znanih vprašanjih, rad bi spomnil samo na eno, ki ga zdaj obravnavajo, vendar smatram,

Gre za ugled naše organizacije

da so medtem že večkrat spremenili merila. Nekaj časa so bila ostrejša, nekaj pa milejša, pa tudi v vseh krajih ga niso enako obravnavali. To je vprašanje delovne dobe, oziroma udeležbe v NOB, ki se šteje v delovno dobo v enojnem ali dvojnem trajanju.

Tudi v »TV 15« sem že večkrat zasedil, kako so posamezniki neupravičeno zahtevali priznanje dvojne delovne dobe. Menim, da je to z njihove strani krajnje nesramno, posebno še, če so do zadnjih dni vojne nosili sovražnikove uniforme. Tudi iz drugih časopisov sem zvedel, da taki pojavi niso preveč redki, ne samo pri nas v Sloveniji, tudi drugod. Tudi na rednih letnih skupščinah naših organizacij so razpravljali o tem, ponekod ostreje, drugje spet v blažji obliki, vendar največkrat, na žalost, samo načelno, brez stvarnih podatkov in imen.

O tem nameravam zapisati nekaj predvsem zato, ker smatram, da primeri, ko posamezniki niso upravičeni do priznanja delovne dobe med NOB na podlagi zakonitih predpisov, s tem pa tudi ne do pravic in priznanj, delujejo tudi na druge, upravičene. Tem pada moralna vrednost, pa ne samo njim, tudi organizaciji kot celoti.

O tem, da taki primeri niso redki, ljudje veliko govorijo, posebno po vaseh, manj pa po mestih, kjer se ljudje tudi manj poznajo. S tem pa ni rečeno, da takih primerov po mestih sploh ni ali pa da jih je manj. Bojim se, da jih je še več, pač zato,

ŽIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Posojilo za kmete-borce in invalide

Občinska skupščina Trbovlje je na zadnji skupni seji obeh zborov sklenila najeti pri Kreditni banki in hranilnici Ljubljana, podružnici Trbovlja, posojilo v višini 60.000 novih dinarjev, in sicer za urejanje stanovanjskih problemov bivših borcev in invalidov — kmetov. Hkrati je trboveljska občinska skupščina pooblastila Kreditno banko in Hranilnico Ljubljana, podružnico Trbovlje, da sklene pogodbo s kreditnimi posojila in uredi odplačevanje anuitet. Tako je postala občinska skupščina Trbovlje praktično le posrednik posojila, medtem ko bodo morali odplačati anuitete koristniki posojila sami.

Lani je dobila Zveza združenih borcev NOV Slovenije določena sredstva za reševanje stanovanjskih zadev borcev in invalidov — kmetov. Upravi odbor stanovanjskega sklada Združenja borcev NOV Slovenije je lani dodelil za področje

čine Trbovlje 20.000 N-din s pogojem, da prispeva prav toliko denarja za reševanje stanovanjskih problemov tudi občina Trbovlje. Letos se bilo občini Trbovlje dodatno odobreno še 40.000 N-din. Ker občinska skupščina Trbovlje k lani odobrenim sredstvom še ni zagotovila potrebnih lastnih udeležeb, je sklenila najeti zdaj posojilo v višini 60.000 novih din. 120.000 N-din, kolikor je oziroma bo na voljo lani in letos, bo v Trbovljah porabljeno za adaptacijo stanovanjskih hiš oziroma stanovanj kmetov — borcev in invalidov. Pri dodelitvi bodo upoštevali zlasti tiste prošilce, ki sami teh popravil ne bi mogli. Sredstva bodo dodelili seveda kot posojilo, in sicer brez obresti, z rokom vračanja od petih do dvajsetih let, posameznik pa lahko dobi največ 10.000 novih dinarjev posojila.

V Trbovljah računajo, da bodo s tem denarjem uspeli zadovoljivo re-

šiti nekatere najbolj pereče stanovanjske probleme bivših borcev in invalidov — kmetov.

Skromna spominska proslava na Jevši

Združenje borcev Senovo je na dan borca priredilo na Jevši pri spominski ploči spominsko proslavo. Udeleženci proslave so se spomnili časov izpred 23 let, ko je v tem kraju, oddaljenem od Senovega poldrugo uro, počivalo v hiši Martina Suštaršiča in sosedah okrog 80 borcev. Neki izdajalec, ki je ravno takrat šel mimo, je to javil okupatorju v Senovem. Okupator je nasled-

njega jutra četo napadel; v boju je padlo 23 borcev. V spomin na tragični dogodek je ZB Senovo kmalu po vojni postavilo spominsko ploščo.

Zal moramo zapisati, da se je svečanosti na Jevši udeležilo zelo malo ljudi; ni jih bilo toliko, kolikor je padlo borcev. Poleg tega se svečanosti ni udeležil nihče od preživelih borcev ali njihovih svojcev. Krajši govor sta imela predsednik združenja ZB Lovro Breznik in član združenja Boris Večko Alojz; slednji je orisal zahrbtni sovražnikov napad.

K. Kurinčič

Našla sem grob svojega sina

Ze dolga leta sem želela obiskati kraje, kjer je med borci legendarnega Pohorskega bataljona padel tudi moj sin s partizanskim imenom Voranc. Pred nedavnim se mi je želja uresničila, ko je naša organizacija iz občine Kamnik priredila izlet na Osankarico.

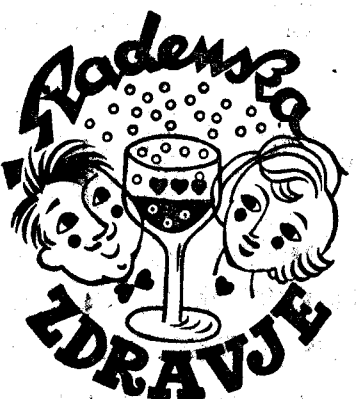
Bila sem ganjena, ko sem se na kraju, kjer je padel moj sin, našla z borko Pohorskega bataljona, tovarišico Linko Kselo-Jasno; prvič sem videla grob svojega sina in nekoga, ki ga je poznal in z njim delil hudo in dobro. Zelo sem hvaležna tovarišici Jasni, ki mi je pomagala iskati grob pokojnega sina in mi pripovedovala o zadnjih dneh njegovega življenja. Prosim te, tovarišica Jasna, pošlji mi svoj naslov, da se ti še enkrat zahvalim ter da se pomeniva še o tem in onem. Na tem mestu pa se lepo zahvaljujem tudi ZB NOV Kamnik, ki mi je omogočila obisk Osankarice.

Marija Gabrovšek, Smartno v Tuhinju

Invalidi z Ježice so obiskali »Franjo«

V okviru proslave dneva borca je sekcija VVI pri ZB Ježice priredila 2. julija izlet v bolnico »Franja«. Izletniki — bilo jih je 85 — so se najprej ustavili v Idriji, kjer jim je tamkajšnji predsednik ZVVI opisal zgodovino in razvoj NOB v tem kraju. Spomin padlih borcev IX. korpusa in partizanov v Cerkljem, so počastili v vencem in enominutnim molkom. Bolnica »Franja« je Ježice silno navdušila, še posebno 82-letnega Franca Ksarija z Ježice in matere padlih partizanov, stare čez 70 let. Potnih obrazov so se povzpeli do bolnice ter s tovarišci se rokami kazali svojim vnucom dokazje partizanskega tovariša in iznajdljivosti.

V Trebilji je naša izletnica pričala obilno kosilo. Nato so se razvili živahni pogovori o dogodkih iz NOB. Izletniki so poudarili, da so sedanji izlet v »Franjo« in njemu podobna dejanja najboljši način obujanja tradicij NOB. S. FRATNIK

Internirankam iz taborišča Bergen-Belsen

Tovarišice, ki ste trpele v koncentracijskem taborišču Bergen-Belsen, sporočite svoj polni naslov, priimek in ime, deklinski priimek, rojstne podatke ter podatke, koliko časa ste bile v tem taborišču in taboriščno številko! Enake podatke sporočite tudi o svojih, umrlih v Bergen-Belsen ali pozneje, doma. Želimo sestaviti pregled internirank iz Bergen-Belsena, doma iz Slovenije. Opišite tudi posebno pretrpetljiv dogodek, ki ste ga doživeli v tem taborišču! Vse omenjeno pošljite na naslov:

ZB NOV Slovenije
Murska Sobota
Titova 18

SVEČANOST V KARAVLAH

Na dan borca je bila v Šempetrski karavli posebna svečanost. Na pobudo krajevnih vojaških oblasti in s sodelovanjem z občinskim odborom ZB NOV Nova Gorica ter družbenopolitičnih organizacij so šempetrsko karavlo preimenovali v »Vojaško karavlo«. Šempetrski blok pa so vključili v karavlo. Slovensost so se udeležili: 80-letni oče narodnega heroja Janka Premra-Vojka Franc Premr iz Podnanosa, narodni he-

roj generalpolkovnik Ratko Sotfjanič, narodni heroj polkovnik Joco Milkovič, predsednik skupščine občine Nova Gorica Milan Vižintin in drugi. Gorški oktet, vojaški orkester iz Ajdovščine in recitatorji so izvedli prijeten kulturni program, o pomenu praznika borcev pa je govoril kapetan Marko. Tričlanska delegacija je nato položila venec na grobove padlih borcev v Šempetru.

I. Kotar

VELEBLAGOVNICA
nana
LJUBLJANA

NOVOSTI IZ UVOZA

ZA WEEKEND, ZA PIKNIK, ZA IZLETE IN ZA KOPANJE
VSE V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE »NANA«
TOMŠICEVA 2

- senčniki: veliki in mali — gibljivi in negibljivi za terase, za gostišča in za weekendne ter taborjenje (nemški)
- camp fotelji — zložitveni (nemški, madžarski)
- camp mize — zložitve (nemške, madžarske)
- camp stolčki — zložitvi (nemški, madžarski)
- camp pečice (roštilji)
- camp kovčki s posodo in jedilnim priborom za dve ali štiri osebe
- camp kuhalniki na plin, na špirit, na bencin
- camp kasete za hrano
- zložitvi ležalniki in naslanjači (nemški)
- gumirane trodelne blazine (madžarske)
- šotori za dve, tri, štiri in šest oseb (nemški, domači)

PRVIČ PRI NAS: gumirani zračni fotelji (madžarski)
NOVI PROIZVODI — PRAKTIČNE NOVOSTI — NAKUP TUDI NA KREDIT

Ob tabornem ognju

Mislim, da je tudi to eno izmed resnih vprašanj in da bi morali naši najvišji predstavniki vplivati na urejanje takih zadev ter tako krepiti ugled naše organizacije in nas borcev. Zdi se mi tudi, da bi bila to težka naloga, toda ne neresljiva.

Popraviti ugled nasploh, posebej pa družbeni, v mnogih primerih pa tudi izboljšati materialni položaj borcev, bi se dalo tudi tako, da resnični borci dobijo z zakoni zajamčene pravice.

Tudi tega se zavedam, da je to toliko bolj težko zaradi časovne odmaknjenosti, vendar je mogoče urediti z dobro voljo. Splošno revizija vseh odločb ni mogoča, pač pa bi se dalo nekaj narediti tako, da bi organizacije ZB napravile sezname vseh, ki imajo priznano udeležbo med NOB dvojno. Potem bi prek tovaršev in tovarišic, ki so med vojno delovali v tistih krajih, posebno 1941, razpravljali o vsakem posamezniku. Prepričan sem, da bi večini potrdili njihovo priznano udeležbo v NOB, naši pa bi tudi neupravičene. O teh bi še enkrat razpravljale posebne komisije.

Zdi se mi, da bi se trud poplačal, saj bi tisti, ki je neupravičeno prejel pokojnino ali drugačne prispevke, te moral tudi vrniti, pri tem pa naj bi jim pomagali tisti, ki so jim pomagali tudi do priznanja.

Ob koncu naj povem še to, zakaj je po mojem mnenju prišlo do tega, da imajo nekateri priznane pravice, ki jim ne pripadajo. Do teh spoznanj sem prišel v razgovorih s posamezniki po raznih krajih in svojih osebnih zapazanjih ob posameznih primerih.

Nekateri resnični borci so bili preveč radodarni, češ saj ne gre iz našega žepa. Zato so dajali neodgovorne izjave za razne znanice in prijatelje, ki niso sodelovali v NOB v takšni stopnji, da bi zaslužili priznanje. Ko so jim priznali udeležbo, so še bolj širili krog neupravičenih, saj so z lastno priznano udeležbo dobili pravico ne le do materialnih ugodnosti, ampak tudi do dajanja izjav drugim.

Morda bi bilo prav in dobro, če bi tudi o mojem predlogu razpravljali še drugi in izjavili, kaj mislijo.

FRANC JERNEJC-MILČE

PREDSEDNIK SKUPŠČINE OBČINE JESENICE TOVARIŠ FRANCE ZVAN GOVORI NA PROSLAVI DNEVA BORCA V ZAVRŠNICI

Partizansko slavlje v Završnici

V Završnici nad Zirovnico na Gorenjskem so se na dan borca zbrali predvojni komunisti, borci NOB, interniranci, politični zaporniki, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in drugi občani. Proslavili so 45-letnico tragične smrti sekretarja SKOJ Dragoljuba Milovanovića, 30-letnico partijske konference gorenjskih komunistov v Završnici in 25-letnico ustanovitve Cankarjevega bataljona pod Stolom, miniranja mostu ter streljanja talcev v Mostah pri Zirovnici.

Proslava, povezana s praznovanjem krajevnega praznika v Zirovnici, se je pričela že 2. julija, ko so imeli ob 9. uri dopoldne ob spomeniku talcev v Mostah žalno komemoracijo s sodelovanjem pevskega zbora, recitatorjev in godbe na pihala. Ob tej priložnosti so odnesli vence na spomenike in spominska obeležja padlih borcev. Naslednjega dne zvečer je imela KS Zirovnica slavnostno sejo.

Osrednji program proslave dneva borca se je pričel 4. julija ob 10. uri dopoldne v Završnici. Najprej je združeni pevski zbor zapel internacionalo, nato pa je zborovanje odprl tovariš Šporn ter še posebej pozdravil udeležence partijske konference, ki je bila v Završnici pred 30 leti: Jožeta Resmana, Ivana Križnarja in Staneta Toplaka. Slavnostni govor je imel predsednik skupščine občine Jesenice France Zvan, ki je že v uvodu poudaril, da so šli skozi Završnico prek Stola mnogi predvojni komunisti; prenašali so partijsko pošto CK KP Jugoslavije, nato je tovariš Zvan med drugim dejal: »Gorenjski komunisti so leta 1937 v Završnici sklicali okrožno partijsko konferenco, katere sta se udeležila tudi člana CK KP Slovenije in poznejša narodna heroja Edvard Kardelj in Stane Žagar. Ker sta se bila udeležila ustanovnega kongresa CK KP Slove-

nije na Čebinah, sta udeležencam završniške konference posredovala smernice bodočega dela v vrstah predvojnih komunistov.« Tovariš Zvan je še govoril o Cankarjevem bataljonu, o političnem položaju v svetu ter gospodarski reformi, nakar so se

enkrat zapeli in zaigrali člani združenega pevskega zbora in godbe na pihala.

Zaradi slabega vremena so udeleženci slavlja nadaljevali poudelanski del programa v domu družbenih organizacij v Zirovnici.

K. Zorko

1. JULIJA JE MINILO 25 LET, KO SO V MOSTAH PRI ZIROVNICI NEMCI USTRELILI 28 TALCEV. TO JE BIL Njihovo MASČEVANJE NAD PARTIZANI, KI SO BILI ZAZGALI ŽELEZNIŠKI MOST TER PREKINILI PROMET NA TEJ PROGI ZA 20 DNI. KARLU PODRIHU-ZARU JE TAKRAT USPELO POBEGNITI A JE SEPTEMBRA 1942 KOT PARTIZAN PADEL NA JELOVICI. NA SPOMINSKI SVEČANOSTI, KATERE SE JE UDELEŽILO VELIKO DOMAČINOV IN OKOLIČANOV, ZLASTI SVOJCI TALCEV, JE GOVORIL FRANC URBAS

Srečanje borcev na Vačah

Na predvečer dneva borcev so že prišli prvi gostje na Vače. Med temi so bili borci, aktivisti in poveljniki enot. Ob devetih uri zvečer so zagoreli kresovi. Harmonika je zaigrala, pesem je zadonela v noč. Ob kresu so se zbrali poleg borcev tudi vaščani, pionirji in udeleženci iz drugih krajev.

Lepo prirejen in okrašen prireditveni prostor sredi vasi se je pričel polniti že v jutranjih urah. Prihajali so borci in aktivisti s Kamniškega, iz Zasavja in Posavja na svoj prvi zbor. V letih boja za svobodo so to bili mladi fantje in dekleta, največ pri dvajsetih letih, zdaj pa so to moške in žene v srednjih letih, marsikdo že osivel; med njimi so tudi taki, ki jim bereš na obrazu, da niso več zdravi.

Stiski rok, pristrčno pozdravljanje in objemanje... Besede so se prepletale z besedami v spomin na preživeto. Čas je po svoje obrnil naše partizanstvo. Vse trpljenje, ki smo ga prenašali, danes obrnemo v veselje. Se vedno je svetel spomin v srcih borcev na okolje, v katerem so preživeli boj. Med borce so se pomešali tudi poveljniki odreda in njegovih enot. Tem so se pridružili tudi poveljniki drugih enot, ki so se bojevale na tem območju. Mednje je prišel tudi narodni heroj, generalpodpolkovnik Franc Poglajen-Kranjc. Poleg njega je bil znani komisar Berkopec-Mišelj.

Znani poveljnik odreda Tone Pojanski-Branko je imel polne roke dela, kajti vodil je proslavo. Njegov sotovariš Karo, komisar odreda, se je zopet znašel

v propagandni funkciji in je bil poleg drugega tudi napovedovalec na prireditvi.

Okrog 10. ure dopoldne se je pričela proslava. Na tribuni so se zbrali gostje, med njimi je bil tudi Tine Remškar, član predsedstva CZ ZKS. Pred tribuno so se zvrstili borci odreda, ki so se udeležili proslave v velikem številu.

Po uvodnih besedah je zadonela Internacionala. Ob spremeljavi godbe na pihala iz Zagorja so jo zapeli pevci PIPZ iz Ljubljane. Obrazi prisotnih so postali resni, roke so se spustile v pozdrav.

Uvodnemu govoru je sledil slavnostni govor znanega zasavskega borca in poveljnika Zasavskega bataljona ter pozneje 4. operativne cone tovariša Kranjca. Klene besede so živo

udeležili in tudi pri njih sodelovali.

Prireditve se je udeležilo okrog 1500 ljudi. Udeležilo pa bi se jih še več, če bi jim bile na voljo boljše prometne zveze.

Po slavnostnem delu je organizator pripravil tovariško srečanje. Potrudil se je, da je bilo pripravljeno vse, da so se lahko srca povezala v toplim razpoloženju ob zabavi, pesmi in igri.

IP

Proslava dneva borca na Koprskem

Množično zborovanje na Titovem trgu v Kopru je bila osrednja prireditev ob praznovanju dneva borca, na Kopr-

skem. Zbrani množici je v slovenski in italijanski jezi govoril Rado Pišot, v italijanski pa Ettore Battelli. V kulturnem programu sta so-

delovala moški pevski zbor iz Kopra ter združena godba na pihala iz Kopra in Izole. Zborovanja so poslali protestno brzojavko GO ZZB NOVJ, v kateri obsojajo izraelsko agresijo na arabske države.

Tudi mladinski klub je priredil proslavo, posvečeno dnevu borca. V programu so se predstavili člani italijanskega kulturnega krožka in mladinskega kluba Koper. O pomenu dneva borca je zbrani mladini govoril prvoborec Vid Vremec. V mladinskem taboru predvojaške vzgoje v Ankaranu pa so pripravili taborni ogenj, ob katerem sta spomine na NOB obujala spomeničarja Tone Ukmar in Srečko Vilhar.

Sekretar obalnega komiteja ZKS Ivan Renko je imel razgovor z vsemi prvoborci, ki živijo na obalnem območju. Pogovarjali so se o družbeno-političnem in ekonomskem razvoju ter obujali spomine na NOB. Predsednik skupščine občine Koper Mirko Kocjan je sprejel delegacijo občinskega odbora ZZB NOV Koper. Zastopniki borcev so predsednika skupščine seznanili z doslej opravljenim delom ter skupaj preučili še nerešena borčevska vprašanja. Predsednik skupščine je obljubil, da bo občinska skupščina takoj po političnih posvetilih eno sejo problematiki borcev koprškega območja.

Mnogo združenj je priredilo proslave dneva borca v svojih domačih krajih. Omeniti in pohvaliti velja tudi predstavnike občinskega odbora ZZB, ki so obiskali bolne tovariše v bolnišnicah v Ankaranu in Valodolci.

A. Klun

Šivčeva mama — osemdesetletnica

Dne 17. junija je praznovala svoj osemdeseti rojstni dan Marija Šivec, po domače Jernejeva mama iz Iške vasi. Rojena je bila na Pijavi gorci, oče in mati pa sta bila bajtarja in sta le s težavo preživljala številno družino. Leta 1914 pa se je poročila v Iško vas z Ivanom Šivcem. Imela sta šest otrok, od katerih so trije umrli že pred vojno. Družina je živela v precejšnjem pomanjkanju, saj je bil njen mož pogosto bolan in je sama morala skrbeti za vse. Tik pred vojno pa je umrl.

Izbruhnila je vojna, trije sinovi so odšli kmalu k partizanom in se niso več vrnili. Najprej pozimi 1942 Jože, nato še France in Ivan. Ostala je sama, preganjala jo so okupatorji in belogardisti. Nekajkrat so jo zaprli na Igu in jo pogosto nadzirali. Kljub vsemu pa je aktivno sodelovala s partizani. Junjsko je prenašala vse vojne tegobe. 22. junija 1942 so ji ubili prvega sina Ivana na Karlovičih pri Velikih Laščah. Njegova izguba jo je prizadela, toda ni je odvrnila od partizanov. Kmalu zatem, aprila 1943, je prejela obvestilo, da je v Beli krajini padel njen drugi sin France. Proti koncu vojne pa je pri Žvirčah padel še tretji, Jože. Tudi to je ni zlomilo, z vsem srcem je ostala na strani svojega ljudstva.

Po vojni je sama izkopala grobove vseh treh in jih prenesla na domače pokopališče. Dolgo ni imela kakih posebnih podpor, zdaj živi pri vnuku. Kljub vsemu hudemu, kar je prestala, je še vedno trdnega zdravja.

Ob njeni osemdesetletnici ji želimo: še na mnoga leta.

Anton Žagar-Zvone

Nov zakon o mirovnih vojaških invalidih

Člani odbora za zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov socialno zdravstvenega sveta zvezne skupščine so upoštevali razloge, ki narekujejo potrebo po sprejetju novega zakona o mirovnih vojaških invalidih.

Socialno-zdravstvenemu svetu so predlagali, da na svojem zasedanju 11. julija sprejme to pobudo in sklene izdelati osnutek novega zakona.

Iz izvajanj na seji odbora izhaja, da bo varstvo mirovnih vojaških invalidov izločeno iz sistema varstva vojaških vojnih invalidov, ker se je izkazalo, da sedanja načela avtomatične uporabe vseh predpisov za vojaške vojne invalide tudi za mirovne vojaške invalide ne ustreza. Namenu izboljšave njihovega varstva.

BRIZGANEC Z

PROSIM!

Treba je pohiteti z zbiranjem pomoči žrtvam izraelskega napada

Člani republiškega koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije so pod predsedstvom Franca Leskoške-Luke 8. julija ponovno razpravljali o akciji pomoči žrtvam izraelskega napada.

Spričo tega, da mora biti akcija zaključena že do konca julija, so ocenili dosežanje uspehe kot nezadostne. Med vzroki so navedli določene organizacijske pomanjkljivosti, kajti podatki izvedene ankete kažejo, da je razpoloženje za pomoč arabskim žrtvam izraelske napadalnosti — predvsem beguncem in izgoncem iz okupiranih ozemelj — pri večini občanov res dobro. Zato je vsekakor pričakovati v prihodnjih dneh večji priliv zbranih sredstev.

Naglašali so tudi, da bodo sredstva, zbrana za žrtve agre-

sije v Južnem Vietnamu, uporabljena izključno v ta namen.

Dosedanja akcija zbiranja sredstev se omejuje le na delovne organizacije, ustanove in šole. V tej zvezi so na seji z ogorčenjem ugotavljali, da množičnega zbiranja sredstev še ni mogoče izvesti, ker tiskarna Mladinske knjige še ni dotiskala nabiralnih blokov.

Ker so bili kolektivni delovnih organizacij in ustanov, pa tudi organizacije ZZZB podrobneje seznanjeni s smotri in oblikami akcije — in sodeč po splošnem razpoloženju med delovnimi ljudmi — so člani odbora izražali prepričanje, da bodo povsod pospešili zbiranje sredstev za žrtve izraelskega napada na arabske dežele, kajti konec julija ni več daleč.

V. M.

Spomenik na Ostrem vrhu

Ob dnevu borca so na Ostrem vrhu ob jugoslovansko-avstrijski meji odkrili bivšemu sekretarju CK KPJ Djuru Djakoviču doprni kip. Svečanosti so se udeležili Sergej Kraigher, Miha Marinko, Franc Leskošek-Luka, Lidija Sentjurčeva, predstavniki CK ZK Slovenije, Hr-

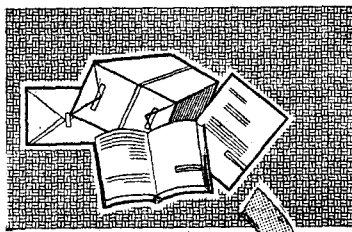
vatske in Bosne in Hercegovine, predstavniki JLA, delegacija iz Slavonskega Broda ter drugi borci in aktivisti. Udeleženci svečanosti so se tako oddolžili spominu na sekretarja CK ZKJ Djakoviča in sekretarja rdeče pomoči Nikolo Hečimovića, ki sta bila umorjena v grapi blizu

Duha na Ostrem vrhu leta 1929. Njun uboj — s strelji v prsi sta ju ubila orožnika Nikola Aralica in Milan Brkić — so oblasti prikazale javnosti, da sta bila ubita, ker sta hotela pobegeti čez mejo v Avstrijo. Orožniki so ju v resnici že štiri dni pred smrtjo zverinsko mučili.

Slovesnost je pričel narodni heroj Janez Hribar, predsednik ZZB NOV Maribor. Nato je besedo prevzel tovariš Miha Marinko, ki je govoril o pokojnem sekretarju Djuru Djakoviču. Potem ko je tovariš Marinko odkril doprni kip Djura Djakoviča, so predstavniki družbenih organizacij položili vence; med njimi je bil tudi vенец CK ZKJ. Kulturni spored so pripravili pionirji osnovne šole iz Selnice ob Dravi, pihalni orkester DPD Svoboda iz Mute, pevski zbor Združenja šoferjev in avtomobilistov iz Podvelke, moški pevski zbor Partizan iz Maribora in pripadniki granicar-skih enot.

Graničarske enote so že leta 1952 postavile heroju Djakoviču skromen spomenik. Več let zatem sta se ZB Duh na Ostrem vrhu in Selnica ob Dravi skupaj z ZZB NOV Maribor ter delovnimi organizacijami iz Selnice, Fale in Ruš lotili izgradnje novega spomenika. Kolektiv tovarne »Djuro Djaković« je prispeval odlitek doprnskega kipa narodnega heroja in 3000 novih dinarjev. Ing. arch. Borut Pečenko je brezplačno izdelal načrt za spomenik, denar, prevoze, les in prostovoljno delo za postavitev spomenika pa so prispevali KZ v Selnici, Tovarna dušika v Rušah, Elektrarna v Fali, Gozdno gospodarstvo v Mariboru, GRADIS in drugi. Pri gradbenih delih so sodelovali tudi pripadniki JLA.

Miklavce

V vsako pisarno, na vsako pisalno mizo!

Pri pisarnem delu naj vam bo vedno pri roki lepi trak Aero-Selotejp, ki je popolnoma pro-

storn in izredno lep vsak dan deluje.

Iste v knjigah, dopis, fakture, ovčke, razpisne listine, Aero-Selotejp lepi in vam je potreben v vsaki pisarni in doma.

Selotejpa

CELJE — SLOVENIJA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Zahodnonemški protitankovski top

Najnovejši zahodnonemški samohodni protitankovski top 90 mm se razlikuje od klasičnih topov tudi po robatih ščitnikih. Motor in elementi hidravličnega prenosa so v zadnjem delu vozila.

Vojaška veda in tehnika

Top lahko pelje s hitrostjo 80 kilometrov na uro naprej ali nazaj. Na bojišču se bo premikal s cevjo naprej, po cestah pa v nasprotni smeri. Njegove odlike pa so še naslednje:

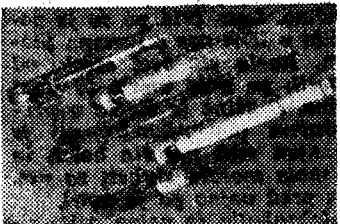
- zanj lahko uporabljajo vse vrste granat, ki spadajo v bojni komplet ameriških tankov M-47 in M-48;
- ker je samohoden, lahko hitro menja položaj;

- je zelo nizek in zato manj občutljiv;
 - njegova posadka šteje tri moške, z njim pa lahko strelja že en sam vojak;
 - priključijo ga lahko tudi na vsak kamion, ki ima nosilnost vsaj pet ton.
- Top tehta približno pet ton, dolg je nekaj čez sedem metrov, leze pa lahko po strmini s nagibom do 43 stopinj.

Francoski dozimetri

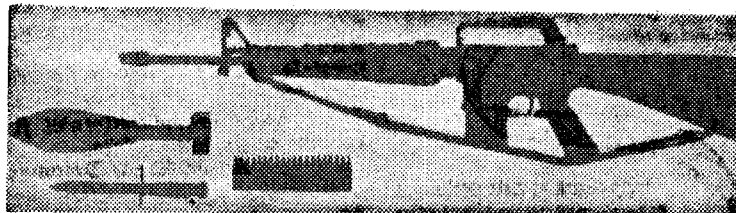
Francosi so svoje vojaške opreme z novimi dozimetri, ki po zunanjih oblikah spominjajo na nalivna peresa. Pravijo, da so dozimetri

zelo natančni in da takoj pokažejo stopnjo ožarčenosti oseb, ki jih nosijo. Njihova prednost je med drugim v tem, da jih je moč uporabljati tudi v temi.

Nova ameriška puška za Južni Vietnam

Poveljniki ameriških enot, ki se bore v Južnem Vietnamu, krivdo za neuspehe pogosto zvrčajo na neprimerno orožje. Med tako neustrezno orožje naj bi spadala tudi puška M-14, ki so jo uvedli v oborožitev šele pred nekaj leti in ki je ameriški vojaški proračun dolžna za nekaj sto milijonov dolarjev. Ta puška je teška 3,7 kg, dolga pa 126 cm. Učinkovitost je do razdalje 1000 metrov in na minuto lahko izstrelil — če gre za avtomatsko streljanje — do 150 nabojev. Njen kaliber znaša 7,62 mm. V

šaržerju je prostora za dvajset nabojev.

Ameriškim vojakom v Južnem Vietnamu je bila puška pretežka, streljala pa je prepočasno. Zato jo je bilo treba predelati. Ko so jo skrajšali za deset centimetrov, je postala tudi za 900 gramov lažja. S tem so zmanjšali njen doseg, kar pa za boje v džunglah ni tako zelo pomembno vprašanje. Hitrost streljanja je ostala prejšnja in zato vojakovi tudi s predelano puško niso bili zadovoljni.

Posledica tega je bila, da so ameriški vojaki dobili novo puško M-16, ki jo poznajo tudi pod imenom »armalite Ar-15«. Dolga je le 98 cm in teška nekaj manj kot tri kilograme. Ima tudi manjši kaliber — le 5,56 mm. Strelja pa izredno hitro (700 nabojev na minuto) in zato uspešno nadomešča brzostrelke in lahke strojnice.

ZGODOVINA IZRAELSKÉ DRŽAVE SPOMINJA NA ZGODOBO O JEŽU IN LISICI. ARABCI SO PREGANJANE ŽIDE SPREJEMALI Z RAZUMEVANJEM, TI PA JIM ŽE DVE DESETLETJI ODGOVARJAJO Z NASILJEM IN BREZOBZIRNOSTJO

NASILNI IZRAEL

Sedanjí izraelsko državo so sicer ustanovili šele pred dobrih devetnajstimi leti, toda prvo svojo državo so Izraelci imeli že pred tremi tisočletji.

Legenda pripoveduje, da so Hebrejci najprej prebivali na levem bregu Tigra v Mezopotamiji. Takrat naj bi živel tudi Noetov sin Sem, po katerem se Hebrejci, Feničani, Arabci, Etiopci in druga sorodna ljudstva imenujejo semiti.

Hebrejsko ljudstvo je prevzelo ime »Izrael«, kar pomeni »močni pred bogom«. Hebrejci so kasneje osvojili Egipt, nazad-

rimski imperator Tit uničil Jeruzalem, pobil velik del prebivalstva, ostanek pa zaslužili.

Zidje so se smeli vrniti v Palestino šele sedem stoletij kasneje in so jih tamkajšnji muslimanski Arabci sprejeli brez kakršnihkoli predsodkov. Čeprav so Zidje bili skoraj dve tisočletji brez države, so v srednjem veku imeli po muslimanskih deželah svoje kolonije. Toda med križarskimi vojnami je prišlo do hudih pregonov in pokolov židovskega ljudstva. Šele potem, ko so Arabci pregnali križarje, so se Zidje spet lahko naseljevali v Palestini. Med trinaajstimi in sedemnajstimi stoletjem se je tja zateklo mnogo beguncev iz Španije, Portugalske, Francije in Anglije, kjer so Zide neumljenjano preganjali in pobijali. Arabci pa so jih sprejeli brez sovraštva. Kasneje pa so se beguncem v Palestini pridružili tudi mnogi Zidje, ki so se morali umakniti iz vzhodne Evrope.

Med prvo svetovno vojno je kralj Fejsal dal Zidom celo avtonomijo. To je dokaz, da Arabci niso sovražili Zidov. Razlogov za to je bilo toliko manj, ker Arabci in Zidje pripadajo isti etnični skupini — semitom.

Konec 19. stoletja se je po svetu razširilo tako imenovano sionistično gibanje — prizadevanje, da se Zidje izognejo preganjanju tako, da se izselijo v Palestino in tam ustanove svojo državo. Mnogi bogataši židovskega porekla so to gibanje izdatno podprli tudi po finančni plati. Kapitalistične države so tako prizadevanja tudi podpirale, vendar iz drugačnih razlogov. Židovska država jim je postala sredstvo za teritorialne pridobitve na račun otomanskega cesarstva.

In zares, Velika Britanija je 1922. leta dobila od Društva na-

rodov mandat nad Palestino z nalogo, da pripravi vse potrebne za ustanovitev posebne židovske države. Seveda pa je zaupano ji nalogo zavlačevala do skrajnih meja. Minili sta še dve desetletji, v Palestini pa so še vedno gospodarili Angleži. To jim je bilo mogoče zato, ker so znali nahujskati Arabce in Zide druge proti drugim, to pa samo zato, da so imeli izgovor, češ da je njihova prisotnost v tej deželi nujno potrebna.

Šele 30. novembra 1947. leta je Organizacija združenih narodov razdelila Palestino v dve državi — židovsko in arabsko. Prvo so ustanovili 14. maja 1948. leta, toda do ustanovitve arabske države ni prišlo nikoli,

ker so njeno ozemlje nasilno zasedli Izraelci. Po hudih medsebojnih bojih je leto dni kasneje nastalo premirje in takrat so sosednje arabske države morale priznati obstoj Izraela.

Izraelci pa so bili do Arabcev skrajno brezobzirni. Leta 1955 so razlastili 110.000 hektarjev zemlje, ki je dotlej pripadala Arabcem, nato pa napadli Gazo. Takrat je OZN obsodila Izrael kot napadalca. To pa ni pomagalo. Leto dni kasneje so Izraelci ob pomoči Francije in Anglije spet krenili v napad. Ko pa so sklenili premirje, Izraelci niso spoštovali sklepov OZN in so zadržali del osvojenega ozemlja. Tako so se polastili tudi pristanišča Elata, ki

leži v Akabskem zalivu, ta pa je dotlej pripadal le Egiptu, Jordaniji in Saudovi Arabiji.

Najhujše nasilje, ki so ga Izraelci zagrešili nad Arabci, pa je nedvomno izgon kakih 1.600.000 Arabcev iz Palestine. Izmed teh jih 1.200.000 živi v največji revščini. Čeprav je OZN zahtevala, da jim je treba omogočiti vrnitev na svoje domove in jim povrniti povzročeno škodo, so Izraelci obe zahtevi zavrnili.

Prav zaradi takih brezobzirnih postopkov in nasilja nad arabskimi sosedi je težko verjeti, da bo moč na Blisknem vzhodu doseči trajen mir in sožitje med Izraelom in arabskimi državami.

Fotografija z vprašajem

Tudi današnja fotografija smo dobili v Muzeju narodne osvoboditve v Ljubljani. Bralce prosimo, da si je pazljivo ogledajo in nam o svojih dognanjih čimbolj podrobno pišejo. V Muzeju nam niso mogli postreči z nobenim podatkom o fotografiji, zato se moramo lotiti njenega proučevanja po krajevnih in osebnih značilnostih. Morda smo blizu resnice, če rečemo, da je nastala spomladi ali poleti 1944 neke na Dolenjskem ter da predstavlja pripadnike VDV brigade. Tretji tovariš z leve nosi zaplenjeno domobransko bluzo; četrti je bataljonski komandir ali komisar, peti pa četni komandir

Borcem šlandrove brigade

Odbor za izdajo Zbornika VI. SNOUB Slavka Šlandra vabi vse borce brigade, naj odbor sporočijo svoje naslove, podatke o času, ko so bili borci brigade ter funkcije v brigadi. Hkrati naj sporočijo, če imajo kaj gradiva — slik, dnevnikov, zapisanih spominov, kronik — ki bi služili pri pisanju brigadne kronike. Vse borce tudi naprošamo, da sporočijo tudi imena svojih nekdanjih padlih soborcev z navedbo kraja njihovega poslednjega boja in časa smrti. Odbor potrebuje podatke do 1. oktobra 1967.

Odbor za izdajo Zbornika VI. SNOUB Slavka Šlandra — Domžale

Taktično jedrsko orožje

V novejšem času uradne ameriške osebnosti čedalje pogosteje omenjajo možnost, da bi taktično jedrsko orožje utegnili uporabljati tudi v tako imenovanih lokalnih vojnah. V zvezi s tem je slišati celo glasove, naj bi to orožje izkoristili tudi v boju z južnovietnamskimi rodoljubi in za udarce po Severnem Vietnamu.

V Združenih državah Amerike že dolgo raziskujejo malokalibrsko jedrsko orožje, ki bi ga bilo mogoče uporabljati neposredno na bojišču.

V vsaki jedrski municiji, ne glede na njeno moč, je treba doseči ustrezno kritično maso delujoče snovi, kajti v nasprotnem primeru ne more priti do

have nadkalibrske 127-milimetrske mine pa so napolnjene z navadnim ali jedrskim razstrelivom. Imajo dve vrsti takih metalcev. Lažjo inadičo prenašajo trije vojak, težjo pa prevažajo z avtomobilom ali oklepnim transporterjem. S prvo lahko streljajo pet, z drugo pa osem kilometrov daleč. Pripravlja pa že tudi vodljivi izstrelak, ki bo napolnjen z jedrskim razstrelivom. To bi mogel biti izstrelak »shillelagh«, ki tehta osemnajst kilogramov, njegov kaliber pa znaša 100 milimetrov.

Pri jedrskih izstrelkih srednje in velike moči je najučinkovitejši udarni val, za katerim zaostajata učinka, ki ju povzročata vročina in radioaktivnost. Iz ameriškega tiska pa je videti, da je ob eksploziji majhnih jedrskih izstrelkov nekoliko drugače: radioaktivnost povzroča več škode kot pa udarni val in toplotni učinek. To pa ni edina razlika. Pri eksplozijah jedrskih izstrelkov srednje in velike moči so najnevarnejši gama žarki, pri eksplozijah majhnih

jedrskih izstrelkov pa nevtroni. Znano je, da tla, bojna tehnika in drugi predmeti vsebujejo aluminij, natrij, klor, baker, kobalt in razne druge elemente, ki pa pod vplivom žarčenja postanejo radioaktivni.

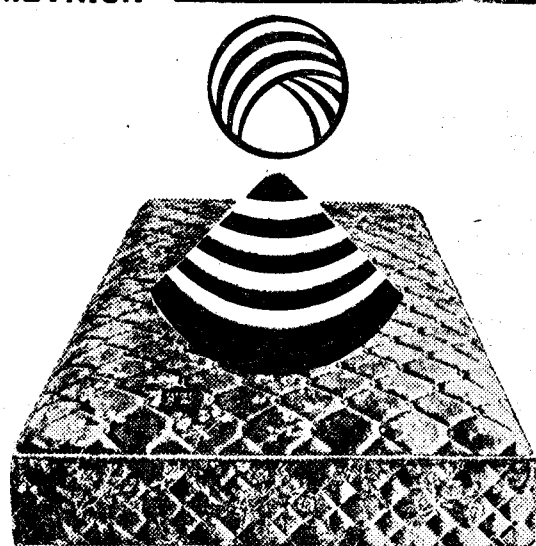
Obseg učinka pa ni povsem v skladu z močjo jedrske eksplozije. Čim šibkejša je eksplozija, tem močnejša je ta v relativnem smislu. Cona uničenja sega, na primer, pri eksploziji tisočtonskega jedrskega izstrelka 700 metrov od kraja eksplozije, pri eksploziji enotonskega izstrelka pa še vedno 200 metrov od točke eksplozije. To pomeni, da gre v drugem primeru za tisočkrat šibkejši izstrelak, toda cona uničenja se je kljub temu zmanjšala le za 3,5-krat. Ameriški vojaški strokovnjaki trdijo, da za cono, za katere uničenje je potrebna jedrska bomba z močjo 1.000.000 ton, zadostuje 600 jedrskih bomb, izmed katerih bi vsaka imela moč le ene tone klasičnega razstreliva.

V Združenih državah Amerike skušajo priti do novih jedrskih bomb, katerih osnova naj bi bil kalifornij. Kritična masa kalifornija znaša le pol drugi gram. Do uresničitve zamisli o takem ultramalakalibskem jedrskem orožju pa je, kot piše v amerškem časopisu, še zelo dolga pot.

Z NOVIM ZNAKOM »JOGI« TUDI NOVOST »MEBLO« NA PODROČJU VZMETNIC

Jogi DE LUXE

PREŠITA VZMETNICA

JOGI-DE LUXE VAM NUDI:

POČITEK KER JE PREŠITA IN IZREDNO UDOBNA • NIGIENO KER IMA DVE PLASTI »PRENA-MATERIALA, KI DIHA Z VAMI • TRAJNOST KER JE TEMELJITO PROJEKTIRANA IN SKRBNO IZDELANA IZ NAJBOLJŠIH MATERIALOV • ELEGANČNO KER JE UPORABLJENO BLAGO ORIGINALNO V BARVAH IN VZORCIH • JAMSTVO KER »JOGI DE LUXE« JE IZDELKE »MEBLO« PO JE POJEM KVALITETE

ORIGINALNE VZMETNE VLOŽKE »JOGI« PROIZVAJA SAMO »MEBLO« TOVARNA POHIŠTVA-NOVA GORICA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Izraelsko-arabska vojna se je po petdnevnih bojih končala s popolno vojaško zmago Izraela na vseh treh bojiščih. Izrael pa je dosegel le vojaško zmago, medtem ko je na političnem torišču doživel hud poraz: svetovna javnost in vlade skoraj vseh dežel ga kot napadalca ostro obsojajo, arabske države pa so še bolj strnjene kot poprej

TRI ZMAGE NA TREH BOJIŠČIH

(NADALJEVANJE IN KONEC)

Jordansko bojišče

Izraelci so si bili zelo prizadevali, da bi Jordanija ostala nevtralna. Tako bi vse svoje sile lahko mirno osredotočili proti Egiptu. Izraelsko-jordanska me-

rečilo v Aman poslati nekega svojega generala, ki je prevzel poveljstvo nad tamkajšnjimi enotami. Ta je nemudoma odprl meje tudi za iraške enote, nato pa vso jordansko vojsko poslal na mejo proti Izraelu, topništvu

ze, temveč je že od 5. junija načrtno bombardirala vse obmejne kibuce. Petintrideset izmed njih je bilo poškodovanih. Sirska letala so napadla Tiberijo, kopenske enote pa so na dveh krajih krenile proti jugu, medtem ko so jih Izraelci povsod drugod zlahka zavrnili. Kljub zahtevam OZN za prekinitev ognja so Izraelci sklenili obračunati še s Sirijo.

Toda v vojaškem oziru so se znašli pred hudimi težavami. Njihovi nasprotniki so na mejah imeli pet pehotnih brigad, razvrščenih v zaporednih strelskih jarkih, obrambni položaji pa so bili okrepljeni z bunkerji in dvema oklepima brigadama. Povrh vsega je zemljišče, ki so ga imeli Siriji v rokah, dominiralo nad Tiberijsko dolino. Preden so lahko krenili v napad, so Izraelci morali pripekljati okrepitev z drugih front.

Izraelska operacija se je začela 9. junija, ko sta se dve ali tri brigade severno od jezera na široki fronti lotile otipavanja nasprotnikovih položajev z nalogo, da poiščejo in v nočnem napadu uredijo prehode za tanke. Po zelo hudih spopadih med pehotnimi enotami so Izraelci 10. junija prebili nasprotnikovo fronto v smeri proti El Kuneitri, dve njihovi brigadi, ki sta bili prispeli z osrednjega bojišča, pa sta južno od Tiberijskega jezera prodirali proti Botaniji. Potem ko so prebili sirske položaje, so Izraelci doseženi uspeh izkoristili na enak način kot na osrednji fronti: v klinih so prodirali med nasprotnikove položaje, jih obkoljevali in osvajali v naskoku. Brž ko so po hudih bojih zavzeli El Kuneitro, je izraelsko poveljstvo

valne manevre šele po začetnih frontalnih bojih.

Tajno orožje bliskovite vojne

Izraelske oborožene sile so v vseh treh operacijah dokazale svojo sposobnost. Njihovi uspehi niso naključje. Boji na Sinaju so trajali tri dni, proti Jordaniji dva, proti Siriji pa prav tako le dva dni. Prava bliskovita vojna.

Načela, ki so jih pri tem uporabljali, so vsem znana: presečenje, odločnost, hitrost, premoč v zraku in decentralizirano poveljevanje. Imeli pa so tudi navdušene vojsake, ki niso bili navajeni na toge in strogo načrtovane akcije, značilne za evropske pa tudi ameriške vojske. Taki uspehi pa ne padejo kar samj z neba. Izraelsko vojsko — za katero bi lahko rekli, da je prava ljudska vojska — so temeljito izurili v Negevski puščavi, ki je najboljši vojaški poligon na svetu in kjer so se rezervisti najbolj vključili v svoje vojaške enote. Ta vojska, ki je bila opremljena z najboljšim orožjem in jo je vodilo izkušeno in bistro poveljstvo, je lahko pokazala marsikaj. Po vsem tem tudi pot do zmag ni bila več težavna.

Medtem ko egiptovska vojska ni pokazala kaj posebnega, se je Arabska legija zelo dobro borila, velik pogum pa so pokazali tudi sirske vojske. Izraelci bi bili bržkone manj uspešni, če bi pred seboj imeli kakega drugega nasprotnika. Kljub temu pa jim je treba priznati, da so znali izbrati najučinkovitejši način, s katerim so onemogočili nasprotnikovo taktiko.

Najhujšo napako pa je, kot vse kaže, zagrešil tisti, ki je

V ZADNJIH DEVETNAJSTIH LETIH ARABCI ŽE DRUGIČ BEŽE PRED IZRAELSKIMI OSVAJALCI

ja, ki so jo bili potegnili 1948. leta, poteka le petnajst kilometrov daleč od Tel Aviva in to je za Izraelce zelo nerodna zadeva. Toda Naserju se je po-

pa ukazal obstreljevati izraelska mesta.

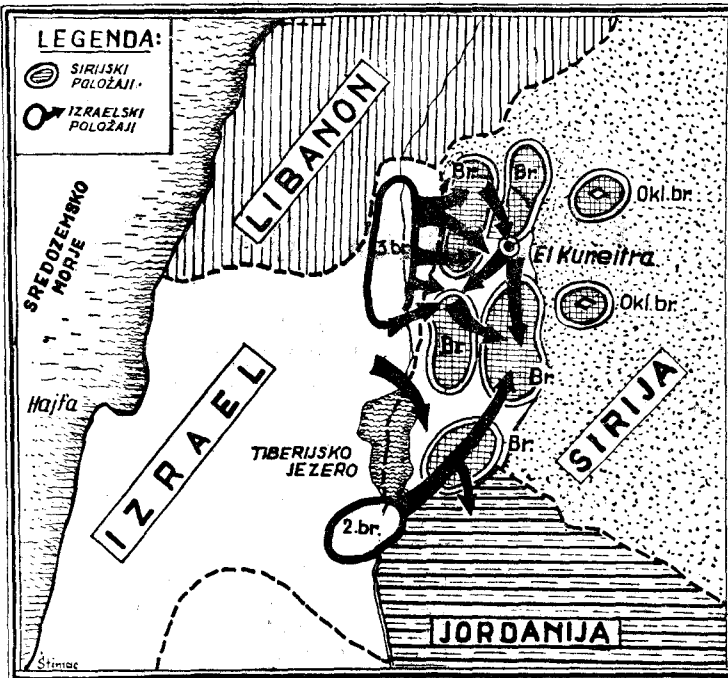
Izraelci so takoj odgovorili in s svojim letalstvom uničili jordanska letala. Se vedno pa so upali, da bodo poravnali spor. Jordansko topništvo pa je še nadalje obstreljevalo Tel Aviv, razna izraelska oporišča in izraelski del Jeruzalema, v katerem je bil tudi štab OZN. Ko pa so Izraelci 5. junija zvečer prebili egiptovsko fronto, je njihova rezerva postala prosta. Sklenili so, da jo bodo uporabili za nasprotni napad na jordanski fronti.

Tam so Jordanci imeli devet brigad, izmed njih tudi dve oklopni, medtem ko so Izraelci na tej fronti uporabili vključno z rezervo kakih deset brigad. Sestega junija so prešli mejo vzhodno od Tel Aviva, obkolili Jeruzalem in se prebili severno od Jenina. Nato so prodirali vzdolž rebra, ki deli morje od Jordanske doline, in z obkoljevalnimi akcijami obkrožili in uničili tistih šest jordanskih brigad, ki so bile najbližje meji. Do zelo hudih bojov pa je prišlo pri Jeruzalemu, kajti Arabska legija se je zelo trdovratno upirala; razen tega pa Izraelci tudi niso hoteli uporabiti topništva in letalstva za obstreljevanje svetih krajev. Posledica tega so bili trdovratni poulični boji, s katerimi so si Izraelci pridobili oblast tudi nad starim delom mesta. Naslednjega dne, 8. junija, pa so prodrli prav do Jordana.

Dvodnevna operacija proti Jordaniji ni imela sicer nobenih posebnih priprav, bila pa je kljub temu zmagovita. Tudi tu izraelske izgube niso presegale enega odstotka. Na njihovi strani je bilo namreč dve sto mrtvih in šeststo do sedemsto ranjenih, predvsem med poveljniškim kadrom. Zadnje tri jordanske brigade so se umaknile proti vzhodu, da bi zavarovale Aman. Tako se je Izraelu uresničil davni sen o Jeruzalemu in mejah ob Jordanu.

Sirsko bojišče

Po vsem tem je bilo treba poravnati še račune s Sirijo. Ta je bila ne le povod celotne kri-

severni krak svojih klešč usmerilo proti jugu. Že 10. junija zvečer je bilo razbitih pet sirske brigad, medtem ko je oklepna brigada izraelske letalstvo povzročilo hude izgube. Pot proti šestdeset kilometrov oddaljenemu Damasku je bila s tem odprta, sirske oblasti pa so že delile prebivalstvu orožje in ga pripravljale na poulične boje. Toda izraelci so se ustavili, prišli pa so tudi opazovalci OZN. Operacije je bilo s tem konec.

Na tem bojišču so Izraelci imeli nekaj več izgub kot drugod (150 mrtvih in 600 ranjenih); morali pa so tudi priznati priznanje svojim nasprotnikom, ki so se pogumno branili. Res pa je, da v tej zadnji operaciji ni bilo več presenečenja in so Izraelci lahko izvedli obkolje-

dovolil, da ga izraelske zračne sile presenetijo. Izraelci so svojo akcijo organizirali izvrstno, toda egiptovska letala so bila nezavarovana in nebudna. Pokazalo se je, da v taki vojni, kjer glavno vlogo igrajo tanki in kjer je zemljišče odkrito, premoč v zraku daje nepremagljivo prednost.

General BEAUFRE

Dan borca na Nanosu

Prebivalci gornjevipavske doline so letošnji dan borca proslavili že 2. julija na Nanosu, kjer je pred 25 leti bila prva največja bitka primorskih partizanov.

Na svečanosti je številni množici spregovoril Martin Greif-Rudi. Obudil je spomine na bitko na Nanosu in na številne druge dogodke iz NOB v teh krajih. Vse zbrane je tudi pozval, naj moralno in gnetno pomagajo žrtvam vojne v Vletinu in na Bliznjem vzhodu. Proslava se je nato odvijala v splošnem rajanju, katerega so prijetno izpolnjevali zabavni orkester garnizona in godba na pihala iz Ajdovštine, moški pevski zbor iz Postojne ter recitatorji iz Vipave.

I. Sučur

MIHA NOVLIJAN:

Iz ranjenčevih spominov

Večkrat sem zakričal, naj me raje ustrelijo, kot pa da me tako mučijo. Oni pa se spet niso zmenili, pač pa so v korak lomastili čez grmovje, skale in bregove. Približno čez pol ure so me tako prinesli v ambulanto 15. divizije nekje pod vasjo Kamen vrh.

Tam so me prvič obvezali, ura je bila nekako pet popoldne. V dvanajstih urah, kolikor jih je preteklo od ranitve, sem izgubil obilo krvi. To je bilo vzrok, da sem se pozneje tako počasi zdravil.

Zdravnik, ki me je obvezal, je imel vse svoje imetje pod šotorom v hosti, toda to imetje je bilo dokaj borno. Lahko je le ugotovil, da je krogla še vedno nad gležnjem desne noge. Da bi jo vzel ven, ni imel nobenih priprav. Zato me je prišel med huje ranjene ter me odredil v stalno bolnišnico.

Zbralo se nas je več laže in huje ranjenih. Sem so prišli tudi kmečki vozniki, ki naj bi nas vozili. Tudi mene so z dvema sotrpnom položili v gnojni koš. V njem je bila nastlana slama. Še zvečer smo odpotovali. Vozili smo se po desnem bregu Krke. Pot je bila grozna, posebno okoli polnoči, ko mi je začela popuščati injekcija proti bolečinam. V Poljane smo prišli nekako ob zori 8. junija. Okoli osmih so nas naložili na druge vozove.

Peljala sva se skupaj z nekim Primorcem. V neki vasi pred Črmošnjicami so naši vozovi zavili v breg na desno proti hosti. Zdi se mi, da nas je bilo štiri voze in da sem bil v prvem. Zdaj so nas vozili že partizani. Pot je bila zelo slaba, skale, jame, skoraj prepadi, strmina pa huda. Premetavalo me je v zrak in na vse strani kot žogo, razen tega pa so bili tudi konji trmastj in plašni. Zdaj je potegnil eden, zdaj drugi, eden naprej, drugi nazaj. Konje so vozniki pretepali z vsem, kar jim je prišlo pod roke. Niso se zmenili za moje vpitje in zmerjanje. Spet sem rekel, naj me raje ustrelijo, kot pa da me tako mučijo

FOTOGRAFIJO RANJENCEV V SREDNJI VASI JE POSNEL B. JAKAC

in da bi bilo bolje, če bi me dobili domobranci in me ubili. To ne bi trajalo tako dolgo kot ta vožnja in ne bi bilo tako hudo. Fantje mi niso zamerili in se niso niti zmenili za moje besede. Najbrž so bili vsega tega že vajeni. Takrat pa se mi je zdelo, da so brez srca. Kasneje mi je eden izmed voznikov rekel, da če bi vsakogar poslušali, ne bi nikogar spravili v bolnišnico in da na žalost nimajo ne druge poti ne vozil, da bi nas drugače spravljali na varno.

Eden izmed voznikov je tudi omenil, da bi bilo dobro, če bi imel vsaj kaj pokaditi. Spomnil sem se, da imam v zgornjem žepu moje bluze še kako cigareto in mu ponudil, naj pogleda. Res je iz žepa privlekel zmečkano cigareto. Ves vesel se mi je začel zanjo zahvaljevati in potem sta jo s tovarišem pokadila. Tako so se odnosi med menoj in njima izboljšali in njuno sočutje do mene povečalo. Nenadoma je eden izmed njih od nekd potegnil steklenico z žganjem in mi jo ponudil. Rekel je, naj potegnem iz nje, da bom laže prenašal bolečine. Res sem poskusil, pomagalo je, toda kmalu je tudi žganje popustilo. Začel sem spraševati, ali bomo kmalu prišli do bolnišnice. Tovariša sta me tolažila, da kmalu in da bo zdaj boljše pot. Toda pot je bila vedno grša in strmina vedno večja. Konje so tepli na vse mogoče načine, zdaj je potegnil eden, zdaj drugi. Skakali smo čez skale in luknje. Mislim, da bom od bolečin umrl, preden pridem v bolnišnico in blagovolj tiste, ki so bili ubiti in tako rešeni trpljenja. Kričal sem, naj ustavijo konje in klical tovariša, ki sem mu dal cigareto. Prosil sem ga, naj ima z menoj vsaj malo usmiljenja in naj mi da žganja ali injekcije proti bolečinam. Tovariš mi je zaupal, da ima s seboj morfij, toda tega sme dati samo v nujnih primerih. Prepričeval sem ga, da sem tak nujen primer tudi jaz in da več ne bom zdržal. Tovariš mi je ugovarjal, da za injekcijo odgovarja in da mora za vsako vedeti, komu jo je dal. Končno sem ga le pregovoril. Zabolod mi je iglo v kožo in kmalu sem se zazibal v sladke sen. Bolečin nisem več čutil. Tako smo prišli do ceste, ki pelje proti Kočevju.

Bolničar je povedal, da je ura že tri popoldne, zjutraj pa so nam povedali, da bomo v bolnišnici že po treh urah. Ustavili smo se in čakali v hudi vročini kako uro. Potem so se pojavili bolničarji z nosili, po štirje na vsakega ranjenca. Dvignili so me z voza in me položili na nosila. Morfij je spet prenehal delovati in zato so bile bolečine, ki sem jih čutil, še hujše. Prosil sem nosača, naj pazijo name in oni so obljubili, da bodo upoštevali moje bolečine, kolikor se bo le dalo. Toda ko so me dvignili, sem zarjul od bolečine. Vsak njihov korak sem spremljal s krikom. Prosil sem jih, naj me položijo na tla, da bi si malo odpočil, jaz in oni. Nekajkrat so me uslišali. Od napora so bili tudi oni že vsi premorjeni, saj so me nosili po skalah, navzdol in navzgor, prek strmin in grmovja, robidja in skozi goščavo. Ugotovil sem, da je tudi njihovo delo hudo naporno. Bolničarji, ki so ga klicali Maks in za katerega sem sklepal, da je njihov poveljnik, sem vprašal, če bomo kmalu v bolnišnici. Odgovoril mi je, da čez eno uro. Čez približno pol ure so me položili na tla in Maks je ukazal, da mi zavežejo z ruto oči. Res sem dobil čez obraz žensko ruto. Vprašal sem, zakaj tako. Odgovoril mi je Maks, da zaradi »konspiracije« in ker je tak ukaz, da tako napravijo z vsakim, ko pride v bolnišnico. Čutil sem, da me nosijo po velikih strmini in skozi goščavo. Dobre pol ure in spet so me postavili na tla ter sneli ruto z oči. Maks mi je rekel, naj si ogledam njihovo vas in potožil, kako so me nosili malo dlje časa kot navadno, da je ura že pol sedmih. Vse skupaj pa je bilo slepilo. Že prej so nas vozili po ovinkih, pa tudi nosili so nas po daljši poti, da bi tako izgubili predstavo, koliko smo od ceste in kako daleč v gozdovih.

(Nadaljevanje)

DESTILACIJA
»DANA« MIRNA
NA DOLENJSKEM

PORUŠENO RAVNOTEŽJE SIL

Doslej so vse kitajske atomske bombe eksplodirale v zvezi s kakšnim pomembnim dogodkom: leta 1964, ko je bil odstavljen Hruščov, leta 1965, ko so v Sovjetski zvezi proslavljali dvajsetletnico zmage nad Hitlerjevo Nemčijo (in ko so v Moskvi prvič prikazali trislopeske interkontinentalne rakete) ter ko je Kosićin obiskal Združeno arabsko republiko, leta 1966, ko se je »kulturna revolucija« preselila na področje gospodarstva, in nazadnje 17. junija letos, ko je sovjetski premier Kosigin odpotoval na izredno zasedanje generalne skupščine Organizacije združenih narodov. To vsekakor ni naključje.

Ameriški, sovjetski, francoski in britanski strokovnjaki so računali, da Kitajska nima denarja ne strokovnjakov za nagel razvoj atomske oborožitve. Doslej so bili še vsakokrat hudo presenečeni. Še 28. decembra lani, ko je eksplodirala kitajska bomba z aktivnim uranom, so ameriški strokovnjaki menili, da je to zadnja etapa pred eksplozijo termonuklearne bombe, ki naj bi jo Kitajci imeli čez dvanajst ali osemnajst mesecev, se pravi konec leta 1967 ali sredi prihodnjega leta. Toda prva kitajska termonuklearna bomba je eksplodirala 17. junija 1967, se pravi, da so se ušeli za pol oziroma za celo leto.

Nihče ne verjame kitajskemu dopovedovanju, da je termonuklearna bomba plod Mao Ce Tungove misli — predvsem pa ne njegovim besedam iz leta 1957, da je atomska bomba »papirnat tigar«. Prepričani so, da Kitajska lahko žrtvuje toliko denarja in da ima potrebni inteligenčni potencial, se pravi tako strokovnjake kot instrumente. Seveda si mora veliko pritrpati, saj je navsezadnje zelo revna država. Nekaj števil: letna proizvodnja električne energije znaša komaj štirideset milijard kilovatin ur, kar je deset odstotkov sovjetske oziroma štirje odstotki ameriške proizvodnje. Bruto nacionalni dohodek na Kitaj-

Razgledi s 46. vzporednika

skem je za polovico manjši kot v petnajstkrat (po številu prebivalstva) manjši Franciji, saj znaša komaj petinpetdeset milijard dolarjev. Dodajmo še velike gospodarske težave, ki so nastale ob kulturni revoluciji, notranje spore med pristaši Maove misli in njihovimi nasprotniki, pa je položaj še bolj zamočan in skrivnosten. Za nameček še eno presenečenje: poglaviti kitajski atomski centri so v severozahodnem delu države (v Sin Kiangju), kjer so spopadi med maoisti in njihovimi nasprotniki najhujši in najbolj krvavi...

Pravijo, da je prva kitajska termonuklearna bomba »kmečkaka«, čes da je v primerjavi z ameriški in sovjetski bolj »robavasta«, okorna, neizdelana. Vendar pa je le termonuklearna bomba, katere uran 235 je res manj koncentriran kot v ameriških ali sovjetskih, ni pa dosti manj silovita. Izdelali so jo domači strokovnjaki, ki so skorajda ostali prazni rok, ko so jih zapustili sovjetski kolegi. Njihova voditelja sta Cien San Ciang in Cien Hsu Sen. Prvi se je šolal v Franciji, diplomiral je na sorbonski univerzi, naredil doktorat in delal na znanem inštitutu Joliot-Curie. Drugi je bil vse do leta 1955 v Združenih državah Amerike. Po činu je bil letalski polkovnik, po funkciji pa nazadnje direktor nekega raketnega oddelka v znanstvenem svetu washingtonskega obrambnega ministrstva. Tako ima Kitajska dovolj inteligence, katere vlogo je zmerom poudarjal Albert Einstein: »V atomu predvsem poveljuje velika inteligenca.«

Ko so kitajski strokovnjaki premagali tehnološke ovire za izdelavo atomskih bomb, pravzaprav — grobo rečeno — niso imeli velikih težav. Ameriški fizik Ralph E. Lapp, eden izmed »očetov« hirošimske bombe in eden največjih strokovnjakov za ta vprašanja, pravi, da je termonuklearna energija najcenejše orožje na svetu. Litij-devterij, ki je bistvena sestavina teh bomb, je v industrijski proizvodnji poceni: komaj 25 dolarjev funt. V enomegatonski bombi, računa Lapp, je tolikšna rušilna moč, da preračunano na klasično razstrelivo — na primer trinitrotoluol (TNT) — stane tona klasičnega razstreliva komaj en ameriški cent! Torej dvanajst starih dinarjev in petdeset par. Neverjetno, pa vendarle resnično.

Zahodni strokovnjaki računajo, da ima Kitajska danes kakšnih petdeset bomb A, nekaj podmornic za izstrelitev raket ter nekaj raket zemlja-zemlja, ki lete od osemsto do tisoč dvesto kilometrov daleč. Profesor Lapp meni, da bo leta 1970 na Kitajskem najmanj sto termonuklearnih bomb s potrebnimi in ustreznimi raketami.

To je tehnično-gospodarska plat problema. Politično-strateški udarec kitajskih bomb je dosti hujši. »Prva kitajska termonuklearna bomba je v hipu uničila pol ameriškega atomskega arzenala, ne da bi sploh priletela na ozemlje ZDA,« je rekel neki angleški atomski fizik. Z drugimi besedami: kitajska termonuklearna bomba je porušila dosedanje razmerje sil, tako imenovano ravnotežje strahu. To ravnotežje strahu je nekakšna psihološka vojna brez streljanja: nasprotnika se obdelujeta s čedalje hujšimi udarci, potem pa obstaneta, si grozita in pričakujeta drug od drugega, da ne bo udaril, če jih noče še dobiti... To ravnotežje so doslej vzdrževali ZDA in ZSSR. ZDA imajo atomska oporišča po vsem svetu, tako da z njimi nekako obdajajo Sovjetsko zvezo, medtem ko je Sovjetska zveza zgradila sistem protiraketnih raket, ki prestrežejo sovražne rakete v zraku in jih uničijo daleč nad svojim ozemljem. Tako ZDA kot SZ je do tega, da ne bi povečale atomskega arzenala, razen tega pa je Ameriki tudi do tega, da bi sklenila sporazum s Sovjetsko zvezo, da ne bi več širile atomskega orožja. Ostale naj bi pri sedanjem stanju, zakaj celo za industrijsko supersilo, kot so ZDA, je silno drago zgraditi protiraketni obrambni sistem, pri čemer ni nobenega trdnega jamstva za varnost: četudi na ZDA ne bi padla atomska bomba, bi nanjo legel radioaktivni prah.

Z eksplozijo kitajske termonuklearne bombe se je položaj spremenil. V Ameriki so vse močnejši glasovi, da je za varnost dežele treba zgraditi sistem protiraketnih raket »Nike X«, katerega načrt že dolgo leži v predalu obrambnega ministra McNamare. Zavedajo se tudi, da bo zaradi kitajskih bomb bržkone težko doseči sporazum o ustavitvi širjenja atomskega orožja. Vsem je tudi jasno, da bo SZ še močnejše zavarovala svoje meje s Kitajsko.

»Kitajska,« je 24. septembra 1963 zapisalo glasilo sovjetske vojske, »želi dobiti atomsko orožje, da bi lahko rešila nekatere sporne probleme, da bi okrepila svojo moč in povečala svoj pliv v deželah Azije, Afrike in Latinske Amerike«. Potemtakem je razumljivo, zakaj je 17. junija letos pekinško uradno sporočilo tako vztrajno poudarjalo pomen bombe za vietnamsko in arabska ljudstva. Kitajska hoče izzginiti SZ in zmanjšati njeno vlogo v Aziji in Afriki — in zato je njena prva termonuklearna bomba eksplodirala ravno tistega dne, ko je Kosigin odhajal iz Moskve v New York. Pravijo tudi, da so pogovori med Kosiginom in Johnsonom v Glassborou potekali v senci kitajske bombe. Seveda pa so zmotna mnenja tistih, ki pričakujejo nekakšno zavezništvo med ZDA-ZSSR iz strahu pred Kitajsko. Preveč spornih vprašanj z Vietnamom in Bljžnjim vzhodom na čelu je med superlisami, da bi lahko računali na takšno zavezništvo.

Konec koncev ne gre pozabiti izjav Mao Ce Tungja iz leta 1957. Po njegovih besedah bi atomska vojna morda uničila tretjino ali polovico človeštva, toda na svetu, ki bi ga združil socializem, bi izginil kapitalizem. Čemu se torej izogibati atomski vojni s politiko miroljubne koeksistence? In še huje: »Če bi atomska bomba ubila tristo milijonov naših ljudi, bi bili še zmerom najštevilnejši na svetu.« Glede na to, da teh izjav še niso prekleli, jih imajo za uradni nauk kitajskega komunizma, poleg tega pa za izziv, ki si ga lahko privoščijo samo Kitajska. Zato tudi tolikšna zaskrbljenost ob eksploziji.

STANE IVANC

Jules Roy: Bitka za Dien Bien Fu

Ze vrsto let je v središču svetovne pozornosti Vietnam, nesrečna dežela, ki jo v zadnjih petindvajsetih letih pretresa huda vojna. Pa tudi prej, vse od začetka prodiranja francoskih kolonialistov leta 1858, so deželo pestili upori, nemiri in stavke.

Vse to je navedlo zavod »Borec«, da je v svoj knjižni program sprejel poljudno napisano delo francoskega naprednega novinarja Julesa Roya. Ta je najprej skrbno proučil vse razpoložljive arhivske vire v domovini. Pri tem ni imel lahke naloge. Nasilje francoske politike v Vietnamu pred ženevskim sporazumom so še živji in imajo precejšen vpliv kljub drugačnemu vetru, ki je zavel v Franciji po bridkih izkušnjah najprej z Vietnamom, nato pa še z Alžirijo. Nedvomno vsak človek navadno skuša opravičiti svoja dejanja, če ne drugače, tudi s terpi, da vali krivdo na druge in se skuša prikazati kot žrtev razmer, kot človek, ki so ga prisilili opravljati to, kar se mu ni zdelo prav.

Potem je pisec odšel v severni Vietnam in si ogledal prizorišče odločilnega spopada med francosko vojsko in vietnamsko, malo in nekako odmaknjen po deželsko mesto Dien Bien Fu, skrito v dolini s strmimi bregovi, sredi prostranih goščih pragozdov. To je bil v francosko-vietnamski vojni Stalingrad. Ko je padla ta velika postojanka, je v Franciji zmagovalo javno mnenje nad generalno trmo, končala se je nesmiselna vojna, od katere ni imela Francija mo-

bene koristi, kot je nima nobena država, ki se bojuje proti osvobodilnemu gibanju nekega naroda. Njeni politiki so sedli z Vietnamci za zeleno mizo...

Na žalost je bil mir kratek, ker je v sebi že nosil kati nove vojne. Deželo so razdelili na štiri države, na Laos, Kambodžo ter severni in južni Vietnam. V Laosu in južnem Vietnamu so ostale razpršile še vedno žive, samo tlele so pod pepelom. Ko je reakcija začela s pogromi, se je vojna znova razplamtelala. Vmešale so se ZDA in tako divja že več let veliko bolj krvava vojna. Kdaj bo konec, se še ne ve, toda lahko upamo, da bo nekoč tudi v ZDA zmogla zdrava pamet, tako kot je v Franciji sprlo Dien Bien Fuja.

Iz knjige Julesa Roya bo bralec lahko spoznal tudi mnoge

značilnosti vojne v tropskih pragozdovih. Na eni strani je bila moderno opremljena vojska, na drugi bosonogi ljudstvo, ki pa je zmagovalo, saj so njegovi vojakovi vedeli, za kaj se bojujejo. Spoznal bo tudi, da je človek v vsaki vojni še vedno najvažnejši, da ima tehnika sicer velik pomen, da pa ni odločilna.

Knjigo je iz francosčine prevedel France Sušteršič. Navadno je doslej še skoraj vsak prevajalec knjig z vojaškega področja v slovenščino grešil pri posameznih vojaških strokovnih izrazih, česar pa Sušteršič ne moremo očitati, ker se je med prevajanjem bržčas stalno posvetoval o tem z vojaškimi strokovnjaki.

MP

Razstava fotografij v Mariboru

V Mariboru je muzej narodne osvoboditve skupaj z muzejem ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane pripravil edinstveno razstavo ne-dokumentiranih fotografij o NOV in POJ za mariborsko in mursko-sobotško okolišje.

Razstavljenih je okrog 500 še nedokumentiranih ali pomanjkljivo dokumentiranih slik iz časov narodno-osvobodilne vojne. Namen te razstave je, da bi s pomočjo občinstva, posebno udeležencev NOB, pojasnili, kdaj, kje in kako so ti posnetki nastali in kdo je na teh posnetkih. Razstavljenе slike so posneli fotografi amaterji, poklicni fotografi, ki so bili tudi sami partizani in precej je tudi takšnih, ki so jih napravili okupatorjevi morilci, ki so po

svoje »zapisovali« vojna grozodejstva.

Zanimivo je, da imajo na razstavi tudi štiri posnetke, ki so nastali že leta 1941, in sicer iz okolice Ljubljane. Tudi iz leta 1942 je ostalo do danes nekaj dni bore malo slik, medtem ko jih je iz naslednjih let, kar precej, je žal še niso vse v celoti dokumentirane, kar zmanjšuje njihovo vrednost. Za popolno dokumentacijo velja tudi to, da je ugotovljeno, kdo je bil avtor posnetka. Prav v ta namen so zgodovinarji pripravili tudi to edinstveno razstavo, ki naj pomaga ustoviti vse podrobnosti in okoliščine, kdaj, kje, kako in kdo je napravil posnetke, predvsem pa to, kdo je na pričujočih slikah.

Kljub temu da bo razstava odprta do jeseni, so že sedaj številni obiskovalci izpolnili vprašalne pole o razstavljenih fotografijah ter je že blizu 150 fotografij dobilo jasnejšo podobo, nekatere izmed razstavljenih slik pa so že povsem »legitimirane«. Vsekakor je razstava dokaz prizadevanja naših muzejskih delavcev ter ima pri vsem tem dokajšnje zasluge Milan Zevart, da bi zbral in seveda tudi dokumentiral predvsem pa ohranil čimveč izvira-nega gradiva iz ljudske revolucije ter vse kot veran dokaz ohranil tudi našim poznejšim rodovom kot dokument boja slovenskega naroda za svoj obstoj in svoje delavske pravice, ki so si jih morali priboriti skozi krvavo, pretrpetljivo in obenem veličastno ljudsko revolucijo.

C. Z.

F. HOVNİK

»Kaja, ubil te bom« na beneškem festivalu

Zirija Komisije za kulturne zveze z inozemstvom, ki je izbrala film za letošnji mednarodni filmski festival v Benetkah, ni imela lahkega dela. Prvikrat v času svojega delovanja je imela pred seboj ne samo bogat izbor po številu predvajanih filmov, ampak tudi po številu kvalitetnih stvaritev. Tako so namesto predvidenega enega izbrali kar tri kandidate. To so filmi »Jutro« v režiji Purše Djordjevića, »Breza« režiserja Ante Babaje in film Vatroslava Mimice »Kaja, ubil te bom!« O slednjem smo poročali v eni od prejšnjih števil našega lista.

Zirija za izbor filmov za mednarodne festivale je prepri-

čana, da bo eden od izbranih kandidatov ustrezal zahtevam beneškega festivala, ki bo od 26. avgusta do 8. septembra.

Satler je s tem izredno obogatil tamkajšnje šolsko kroniko. Združene borbe Anhovo pričakuje, da bo ta razstava spodbudila ljudi, da bodo še nadalje

Partizanska ljudska pesem

DRAGO, GORENJSKI ODRED:

ZA SREČO DOMAČIJE

S ponosom in pogumom vsi prežeti smo v borbo šli za srečo domačije. Pred nami v vetru prapor naš se vije in naša sila v gromu pušk se neti!

Le kaj čakali smo do tega dneva, zakaj že prej se nismo v boj spustili in maščevali vseh, ki jih pobili so okupatorji, besneč od gneva.

Zdaj zver pod našimi udarci pada, ni ji miru podnevi ne ponoči, odklenkala ji je poslednja nada!

Zaman bili so govori vpjoči, oblast od Narvika do Stalingrada — takole, kdor se napihuje, počí.

ZDENKO:

MARTINI

Mladost je pač najlepši čas življenja, res sreča je, če v miru jo uživaš. Ah, rad prišel bi tja, kjer mirno snivaš, kjer si ti, izpolnitev hrepenenja!

Oh, zdaj je prva vojna, čas trpljenja, veselje prav v globini duše skrivaš. In skozi tegobe komaj se pretrivaš. Mar še ne pride sončni dan vstajenja?

Akrostiti ta sem v daljnih hribih pisal. Roke pri tabornem sem ognju vrel, toplote tvoje, draga, sem pogrešal.

Iz srca te ne bom nikdar izbrisal. Nadse bom srečen, ko k tebi bom prišel, in bog ne da, da v borbi bi opešal.

MATO:

PISMO MATERI

Odšel sem z doma ter se zgubil v noč. V lesketu zvezd žarela so nebesa; odšel od tebe sem kar brez slovesa. Obraz tvoj gledam, mati, v daljo zroč...

In vidim samo te, vsak dan v solzah, glas čujem pritajeni tvoj — molitev: »O bog, dodeli srečno mo vrnitev!« Trpiš, bojiš se zame, zame te je strah?

Pekoča, vem, je tvoja bolečina, vendar ne kloni! Opusti misli črne. V trpljenju nisi sama, ne edina.

Čuj! Ko pomlad v deželi cvet razgrne, ko prosta bosta rod in domovina, takrat, o mati, sinko tvoj se vrne.

MANJA:

MOZU

Ti padel si, moj mož. Pred našo hrabro četo sem obljubila, moj mož, osveto, osveto...

Vsa druga čustva bežna preplavil mi je gnev. Zdaj moja roka nežna ljubi te puške cev.

Oropana ljubezni sovraštvo sem vdal se vsa. Iz prsi mojih dna plameni bi sikajo jezni.

In s tovariši za sovragi, dokler ne pade zver, ki vzela mi tebe je, dragi, ljubezen, srečo, mir.

PO SLEDOVIH NACISTIČNIH ZLOČINOV

Podzemeljska tovarna smrti

Pod hribom Bidnice pri Litomericih v severni Češki so odkrili podzemeljsko vojaško tovarno, ki je bila za časa nacizma hkrati tudi tovarna smrti. Speerovo ministrstvo za oboroževanje je leta 1943 izdalo nalog, naj zgradijo v stenah tega hriba kakih 36 kilometrov hodnikov, v katere so potem naselili tajno vojaško tovarno »Richardwerke«, ki je imela tri organizacijske enote. V enoti »Richard I«, kjer se je firma Auto Union skrivala pod imenom »Elsabe AG«, so delali avtomobilске in letalske motorje, osti za tanke in gonila za podmornice. V enoti »Richard II« je firma Ogram iz Berlina izdelovala volframove in molibdenove žice in morda tudi posamezne dele za rakete V1 in V2 ter telefonske in druge telekomunikacijske naprave. Enoto »Richard III« pa so ob koncu vojne še vedno gradili.

Tovarno je gradilo podjetje »Mineralöl-Baugesellschaft« iz Berlina, sprva z zaporniki iz koncentracijskega taborišča Flossenbürg. Bili so to Albanci, Belgijci, Bolgari, Francozi, Grki, Holanci, Italijani, Jugoslovani, Letonci, Litavci, Madžari, Nemci, Poljaki, Romuni, Rusi, Slovaki in Španci. Po nepopolni kartoteki je bilo na delu 12.000 taboriščnikov, v resnici pa je njihovo število verjetno znašalo kakih 30.000 ljudi.

Podzemeljski hodniki so bili podprti z betonskimi in lesenimi podporniki samo v nekaterih delavnicah. Zaradi tega se je pogosto usipalo. V stranskem hodniku je pokopanih pod sesutim stropom 44 taboriščnikov, v glavnem poljske narodnosti. Po pripovedovanju bivših internirancev se je strop zrušil konec leta 1944. Zaradi nevarnosti pred zasipanjem se esesovci niso več upali spremljati internirancev v podzemeljski labirint, marveč so jih vodili samo kapoži.

Razmere v podzemni tovarni so bile nečloveške. Interniranci so morali delati po 12 ur na dan, poleg tega so jih še mučili in trpinčili. Očividci, ki so preživeli te grozote, se še spominjajo imen nekaterih mučiteljev in nemških mojstrov. Po pričevanju ujetega esesovca je komandant koncentracijskega taborišča v Litomericih Obersturmführer Heiling govoril: »Raje vidim sto ustreljenih, kot pa enega ranjenega ali pohabljenega, ki ni za nobeno rabo.« Računajo, da je v tem taborišču umrlo in bilo ubitih kakih 12.000 ljudi.

V podzemskih katakombah so se ohranile pregrade iz opeke. Nemški napisi pričajo, da so bili tu laboratoriji, pisarne, kantina, umivalnica, oddelek za kompresorje in za jamske svetilke. Rasna diskriminacija je prodrla celo v kopalnice in

stranišča, ki so bila »für Deutsche« in ločeno »für Ausländer«.

Podzemeljska tovarna je bila spretno skrita. Vhod je bil komaj viden. K tovarni je spadal koncentracijski taborišče v bivši vojašnici. Podzemeljske katakombe so prežračevali skozi okna, ki so bila 70 metrov globoko in ki so vodila do zraka sredi polj. Najdeni načrti

kažejo, da je imela tovarna leta 1944 kakih 80 km hodnikov, ob koncu vojne pa 36 km. Nekateri so bili široki 6 do 12 m, dva do pet metrov, visoke hale pa so bile dolge desetine metrov. V najvažnejših hodnikih je obratovala ozkotirna železnica.

Preden so nacisti zapustili tovarno, so nastavili mine in odnesli dokumente, nekaj pa so

jih zažgali kar na mestu samem. Toda pri vsej svoji nemški pedantnosti niso le niso opravili dovolj temeljito. Na tleh nekdanje taboriščne pisarne so pozneje našli obzganje in tudi nekatere dobro ohranjene kartoteke z imeni zapornikov. Med njimi so bile tudi ženske. Našli so tudi osebne legitimacije nemških nameščencev, ki so sestavljali vodilno osebje. Po nekaterih podatkih jih je bilo 176, vseh nemških civilnih nameščencev pa 3000.

V bližini vhoda v podzemeljsko tovarno je opekarna, ki je med vojno še obratovala. Nekoliko metrov od visokega opekarniškega dimnika je firma Auto-Union postavila komaj opazno zgradbo — krematorij. Pod zemljo je bil povezan z dimnikom opekarne, tako da se je dim sežganih internirancev neopazno mešal z dimom iz opekarne. Zadnje žrtve so v tem krematoriju sežgali 3. maja 1945.

Ob osvoboditvi je bilo v tovarni približno 20.000 internirancev, med katerimi je razsajal tifus. Zaradi bojazni pred okužbo, iz strahu pred podminiranimi hodniki in zaradi nenehnega usnavanja sten in stropa, se dolgo nihče ni lotil raziskave podzemeljske tovarne. Polagoma pa prihajajo na dan tudi zločini, ki so jih nacisti zagrešili na področju »Richardwerke«.

Na dan borca ob spomeniku padlih prvoborcev

Običajno vsako leto na dan borca obiščem kraje, ki nas spominjajo na borbo proti okupatorju v času druge svetovne vojne v naših planinah. Zdi se mi, da je ta praznik posvečen spominu na težke borbe v dolgih štirih letih in tudi borcem, ki so v borbah izgubili svoje življenje.

Letos sem si izbral za obisk Obranco na Mežakliji, kjer sta 1. avgusta 1941 padla jeseniška prvoborci Ferdo Koren in Viktor Arzenšek, prvi z Jesenic, drugi pa doma v Štorah pri Celju.

Zgodaj zjutraj na dan borca sem stal ob spomeniku, ki stoji na gričku na Obranci. Na granitnem podstavku je kip borca iz litega železa, s puško v roki in obrnjen proti dolini. Napis na podstavku nam pove, da se je tu vodila 1. avgusta 1941 borba med nadmočnim sovražnikom in 42 borci NOV. V borbi sta padla omenjena Ferdo Koren in Viktor Arzenšek.

V bližini spomenika pod gozdom je še spominska plošča, na kateri so imena že omenjenih prvoborcev in še treh padlih borcev, eden od teh je padel že leta 1942, druga dva, od kateri je ena borka, pa leta 1944. Vsi so padli v takojšnji okolici.

K spomeniku in k spominski plošči sem položil šopek cvetlic morda v imenu vseh onih, ki so ta dan praznovali, saj sem bil verjetno edini, ki je ta dan obiskal ta kraj.

sš

VEČJE DRUŽBENO-POLITIČNO UVELJAVLJANJE ORGANIZACIJE IN ČLANOV ZZB NOV NOVA GORICA

Resolucija VII. seje CK ZK Slovenije in predlog sklepov CK ZK Jugoslavije o aktualnih problemih borcev NOV sta dala nove pobude tudi občinskemu odboru ZZB NOV, da temeljiteje in dosledneje urejajo številne zadeve svojih organizacij in članov kot posameznikov.

Seja ZZB NOV v občini Nova Gorica je bila 23. junija. Združene borce, VVI in ROP in drugim organizacijam pa tudi posameznikom so razdelili izčrpano poročilo o stanju in aktualnih problemih borcev NOV v občini. V tem poročilu je najprej navedena vsebina resolucije VII. seje CK ZKJ, nato pa so v njem obdelane tudi razmere borcev v novogoriški občini. Iz podatkov, navedenih v tem poročilu, izhaja, da prejema v občini 180 borcev republiški in od tega 113 zvezni dodatek za zaposlene borce. V občini živi 1435 upokojenih borcev NOV.

V pogledu varstva vojaških vojn invalidov je v poročilu ugotovljeno, da živi v občini 683 osebnih vojaških vojn invalidov in 1281 družinskih invalidskih upravičencev. Invalidski dodatek prejema 573 oseb, a ortopedski dodatek 94 osebnih vojaških vojn invalidov. Dodatek za postrežbo in tujo pomoč pa dobiva le 13 osebnih invalidov.

Družbeno pomoč (priznavalnino) prejema v občini 352 udeležencev NOV.

Da stanovanjske zadeve borcev še niso urejene, izpričujejo tile podatki:

Po zadnjih ugotovitvah prosijo posojilo za popravilo, dograditev in nakup stanovanj 93

upokojencev-borcev NOV, 109 kmetov-borcev in 30 borcev zaposlenih v manjših delovnih organizacijah. Za stanovanje pa prosijo 42 nezaposlenih (od tega 32 upokojenih) borcev NOV.

V zvezi s poročilom in razpravo so na seji sprejeli naslednja stališča:

»ZZB NOV je bila v zadnjih nekaj letih dokaj delavna in uspešna. Javnosti smo nakazali več bistvenih in težjih problemov ter hkrati skušali najti način, kako jih reševati. V obstoječih organizacijskih oblikah in v okviru materialnih možnosti bomo tako delovali tudi v prihodnje. Toda Zveza

združenj borcev NOV ne more reševati vseh družbeno političnih zadev, kar tudi ni potrebno. Vsa družba jih je dolžna urejati. Kadar bo potrebno, bomo seveda vedno pokazali na tiste zadeve, ki jih je treba urejati s

KINO SPORED

- KINO SLOVENSKA BISTRICA Od 11. do 13. 7. 1987 »Deviški vrt«, švedski stand. črno-beli film
- KINO TRIGLAV, LJUBLJANA Od 12. do 14. 7. 1987 »Kraljica Santa Clara«, španski stand. barvni film
- KINO »TRIGLAV«, LJUBLJANA Od 12. do 14. 7. 1987 »Križna pot«, angl. kriminalno-vohunski film
- KINO »TRIGLAV«, LJUBLJANA Od 15. do 17. 7. »Umakni se, draga«, amer. barvna cinemasc. komedija
- KINO VEČE 12. in 13. 7. 1987 »Tudor«, romunski zgodov. film
- KINO ZALOG 15. in 16. 7. 1987 »Norman«, italij. francoski barvni CS film
- KINO ZADOBROVA samo 12. 7. 1987 »Vsi domov«, italijanski film
- KINO ZADOBROVA 15. in 16. 7. »Bravados«, amer. barvni CS western

● KINO »POHORJE« SLOVENSKE KONJICE 12.—13. 7. 1987 »Sanjave zvezde velikega neba«, italij. film

● KINO BREŽICE 14. in 15. 7. 1987 »Iščem ženo v Ameriki«, italij. barvni CS

16. in 17. 7. »Ta nori, nori, nori svet«, ameriški barvni CS film

18. in 19. 7. »Kajča koza«, ameriški film

● KINO »UNION«, CELJE Od 12. do 17. 7. 1987 »Winnetou in mešanec Apancev«, jugosl. nemški barvni CS

● KINO »METROPOL«, CELJE Od 13. do 16. 7. 1987 »Štannata žena«, ameriški barvni film

● KINO »LETNI«, CELJE Od 12. do 14. 7. 1987 »Romandrosi«, ameriški barvni film

15. in 16. 7. »Vitez Pardallian«, franc. italij. barvni

● KINO »KRKA«, NOVO MESTO 13. in 14. 7. 1987 »Huligani ne ljubijo cvetja«, poljski film

od 15. do 17. 7. »Ne pošiljaj mi cvetja«, amer. barvni CS film

18. in 19. 7. »26 bakuljskih komisarjev«, sovj. vojni film

skupnimi močmi.

Sekretar občinskega komiteja ZKS v Novi Gorici, ki je tudi posegel v razpravo, je med drugim omenil, da bo jeseni občinski komitej v Novi Gorici na posebni seji razpravljal o zadevah in problemih borcev v občini.

Zaradi uspešnejšega urejanja številnih borčevskih zadev, ki so v občinah Ajdovščina, Idrija, Tolmin in Nova Gorica dokaj slična, si v teh štirih občinskih ZZB NOV prizadevajo najti na skupnem posvetovanju način njihovega pravilnega urejanja. O zadevi so obveščeni že IS SRS, republiški odbor ZZB ter komunalni zavod za socialno zavarovanje. Predstavniki teh forumov naj bi sodelovali na tem posvetu.

Organizacije borcev v novogoriški občini se vključujejo v skupno akcijo zbiranja pomoči žrtvam izraelske agresije, kakor so sodelovale v prejšnji akciji za zbiranje pomoči vietnamskemu ljudstvu.

V zvezi s predlogi sklepov CK ZKJ o aktualnih problemih borcev so na seji sklenili uveljaviti večji družbeno-politični vpliv naše organizacije in njenih članov. Predlagali so, naj se

predpisi, ki urejajo prejemanje dodatka za zaposlene borce, razširijo tudi na udeležence NOV po 9. 9. 1943 do zaključka 31. 12. 1944. Ukine naj se izjemno upokojevanje borcev NOV proti njihovi volji. Redno zaposlenim delavcem, članom ZZB, ki zaradi izčrpanosti ne morejo zadovoljivo opravljati svojega sedanjega dela, je treba zagotoviti ustrezno delo, vendar tako, da materialno ne bodo prizadejeni. Pri postopku za upokojevanje po 3. odst. 70. čl. TZPZ naj republiške komisije po 195. čl. TZPZ bolj upoštevajo mnenja občinskih komisij in občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV. Predlagali so tudi zvišanje družinskih invalidnine in uvedbo pravice do popolne zdravstvene zaštite družinskih invalidov ter usklajevanje prejemkov vdov vojaških vojn invalidov I. in II. skupine s prejemki vdov iz naslova TZPZ.

Nadaljnji skleni seje se nanašajo na kmete borce, na sredstva za družbeno pomoč socialno šiblim borcem NOV na urejanje stanovanjskih zadev borcev in na datum 9. 9. 1943, ki je za Slovensko Primorje posebnega pomena.

Ciril Zupanc

PRAVNA POSVETOVALNICA

Spremenjen invalidski dodatek

K. H., KRANJ — Nekatere ste zasledili, da je bil s spremembami zakona o vojaških vojn invalidih spremenjen tudi predpis glede invalidskega dodatka. Prosite za pojasnilo, v čem so te spremembe in v čem je njih bistvo. Radi bi vedeli, kdaj je bil objavljen zakon o spremembah invalidskega dodatka, ker so v njem tudi določbe glede prispevkov, ki jih morajo vojaški vojni invalidi plačevati za zdravila in druge usluge zdravstvenih ustanov.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojn invalidih — objavljen je bil v zveznem uradnem listu št. 23 letošnjega leta — v resnici prinaša nove predpise glede invalidskega dodatka. Spremembe, ki se tičejo invalidskega dodatka, imajo precejšen pomen. Predvsem zato, ker bodo v bodoče invalidski

dodatki v še večji meri kot doslej predstavljali instrument socialne zaštite. Prav zato tudi invalidski dodatki ne bodo več enaki za vso državo, temveč različni. Tudi ne bodo več urejeni enotno za vso državo, temveč različno po posameznih republikah. Zakon o spremembah zakona o vojaških vojn invalidih namreč določa takole: »Višina invalidskega dodatka in elemente, od katerih je odvisen, določa republika.« Federacija bo torej določala samo splošne pogoje za dosego invalidskega dodatka, medtem ko bodo republike same določale tako višino dodatka kot ekonomske pogoje in druge elemente, od katerih bo odvisna višina invalidskega dodatka.

Da na v prehodnem času ne bi prišlo do motenj in zastoja, preden bodo republike izdale

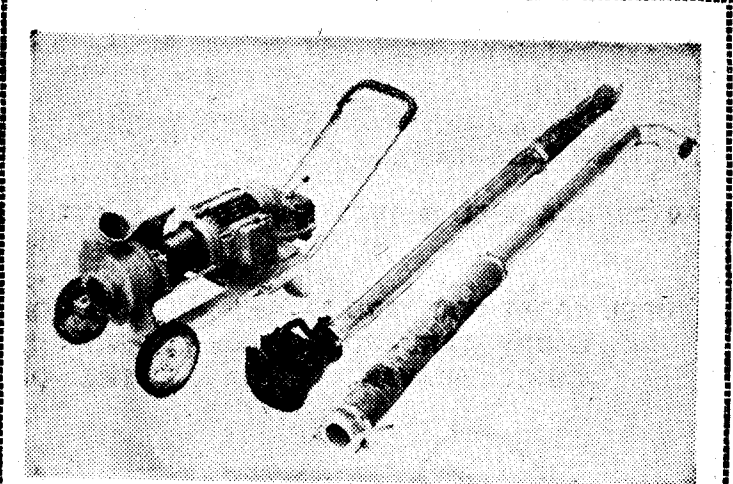
svoje predpise, določa zakon tudi, kako se za leto 1987 določa višina invalidskega dodatka. Dokler republike ne izdajo svojih predpisov (tako pravi čl. 35 sprememb), se bo do primerno uporabljale ustrezne določbe zakona o vojaških vojn invalidih, ki so veljale do uveljavitve tega zakona in določbe drugih, na njegovi podlagi izdanih zveznih predpisov.

Merilo za pravico do invalidskega dodatka in pravico do posebnega invalidskega dodatka, ki zapadeta po 13. 12. 1966 in za njuno odmerjanje, bo (brez nadaljnjega zmanjšanja) iz 1. in 2. odst. 33. člena o vojaških vojn invalidih: mesečni osebni dohodek, ki je bil družinskemu članom upravičencem izplačan kot akontacija za december 1966, zmanjšan za 67 %, če gre za dodatek, ki zapade do 30. 6. 1967. Če gre za dodatek, ki zapade do 31. decembra 1967, pa se bo upošteval mesečni osebni dohodek, izplačan kot akontacija za junij 1967, enako znižan za 67 %. Kot nadaljnje merilo se bo uporabljal kata-

strski dohodek, ki je bil podlaga za odmero davkov za leto 1964, za dohodek, ki zapade do decembra 1967. Kot zadnje merilo za odmero invalidskega dodatka bo pokojnina, ki je pripadla za december 1966 in sicer pokojnina članov gospodinjstva zmanjšana za 70 %, pokojnina upravičenca pa zmanjšana za 33 %, vse za dodatek, ki bo zapadel od 1. januarja do 31. decembra 1967.

Glede prispevkov za zdravstvene storitve pa spremenjeni zakon o vojaških vojn invalidih samo določa, da prispevajo vso vrednost zdravstvenega varstva po tem zakonu del prispevkov za zdravila in neobvezna cepljenja. Ne glede na to ali so zavarovanci ali ne, pa vojaški vojni invalidi ne prispevajo k stroškom za druge oblike zdravstvenih storitev.

To torej pomeni, da bodo vojaški vojni invalidi po novih predpisih plačevali prispevek za zdravila in neobvezna cepljenja kot drugi delavci, da pa bodo onemogočili plačevanja vseh ostalih prispevkov za zdravstvene usluge.

Črpalka za gnojnico in goste tekočine s priključkom na

3 faze. Imamo tudi monoparne in na bencinski motor. Mo-

tor se lahko vsesplošno uporablja.

Kapaciteta črpalke 800 l na minuto.

Izdelek zahtevajte pri

»AGROTEHNIKI«

v vašem kraju ali direktno pri proizvajalcu

»FERRALIT« Žalec

DROBNE zanimivosti

• Neka egiptovska žrebčarna je nedavno prodala čisto kravnega arabskega žrebca za 28.000 dolarjev ali za 35 milijonov S-din. Izvedenci pravijo, da je ta ocena majhna in da je kupec, neki Američan, sklenil zelo ugodno kupčijo. Po mnenju Arabcev mora imeti dober arabski plemenski žrebec majhno glavo, velike, siljane, na okrajih črno obarvane oči, široke prsi, za spoznanje uleknjen hrbet, valovit rep in tanko kožo, pod katero se razločijo, kadar teče, mišice in ožilje. Najbolj želeni in cenjeni so vranci, ki so prav redki, dalje rjavci in rjavci s črnimi repom in črnimi nogami. Temna barva konjske dlake je, po sodbi Arabcev, nekakšen porok, da je konj polnokrven.

• V živalskem svetu živijo štiri predstavniške človeku podobnih opic, dva v Afriki: gorila in šimpanz, in dva v Aziji: orangutan in gibon. Težko je reči, kateri je človeku sorodnejši, ker ima vsak zase nekaj, kar ga približuje človeku. Pri gorili so roke, stopala in kostanjski del telesa najpodobnejši ustreznim delom človeškega telesa. Šimpanz je podoben človeku po prsnem košu, njegova lobanja pa je podobnejša človeški lobanji bolj kot lobanja katerekoli druge opice. Tudi pri barvi kože je moč pri šimpanzih zaslediti različice, kakršne so tudi pri koži ljudi. Orangutan ima enako številno parov reber kakor človek, torej 12 parov in visoko, precej človeškemu čelu podobno čelo. Pri gibonu, najmanjši človeku podobni opici, je razmerje med dolžino nog in telesa podobno ustreznemu razmerju pri človeškem organizmu. Prav zanimivo je tudi, da hodi gibon, edini med človeku podobnimi opicami, po tleh in po močnejših vejah pokončno po dveh nogah. V pogledu inteligence, nepremostljive razlike med opicami in človekom, lahko trdi-

Nova odkritja s procesa proti vojnim zločincem v Nürnbergu

Nesporazum pred izrekom sodbe

PRIOVEDUJE AMERIŠKI SODNIK FRANCIS BIDDLE, KI JE BIL OD LETA 1941 DO 1945 MINISTER ZA PRAVOSODJE V ZDA.

Večino poletja 1946 smo razpravljali o obsodbi, ki je bila formalno usklajena in napisana v vseh podrobnostih. Prvi del je obsegal **Nacistični režim v Nemčiji**, skupni načrt ali zaročilo, **Kršitve mednarodnih pogojev in Statut sodišča**, v zadnjem delu pa je bila obravnavana krivda dvaindvajsetih obtožencev. Bormann je bil obsojen v odsotnosti, trije — Papen, Fritzsche in Schacht — pa so bili oproščeni.

Ko je prišel trenutek za pisanje motivacije, je najprej nastal problem, kdo naj jo sestavi. General Nikičenko je predlagal, naj bi vsak sodnik napisal svoj del, pri čemer naj bi se posebej obravnavali zločine, storjene v njegovi domovini. Francozi niso bili proti, takšna razdelitev se jim je zdela logična. Morda je bila res, praktična pa gotovo ni bila. Meni se ni zdela, zato sem predlagal, naj bi presledili, kako so delovale podobne institucije. Na srečo smo odkrili, da mora obsodbo napisati predsednik (v našem primeru lord Lawrence), potem pa jo dati v razpravo. Lord Lawrence je naprosil britanskega namest-

nika sodnika Birketta, naj napiše zgodovinski del, jaz pa sem moral razpravljati o krivdi ali nekrivdi obtožencev.

S seboj sem imel veliko odvetnikov, ki so bili mladi, sposobni in dobro pripravljeni. Pripravili so si natančne sezname dokazov o vseh vrstah zločinov — prisilno delo, napadalna vojna, koncentracijska taborišča itd. — za vsakega obtoženca posebej. Tako smo v nekaj tednih sestavili osnutek obsodbe, ki so jo potem prevedli v ruščino in francoščino, nakar pa jo dali v razpravo.

Sovjetski predstavniki so bili proti naši obsodbi, po kateri naj bi tri obtožence oprostil krivde, in proti našemu predlogu, naj bi Hessa obsodili na do smrti ječo, ne pa na smrt z obešenjem. General Nikičenko si sploh ni mogel predstavljati, da bi bil kakšen obtoženelec oproščen.

Zelo tankovestno smo raziskovali Schachtovo krivdo, toda dejstva so bila takšna, da ga je bilo mogoče obsoditi ali oprostiti. Schacht ni bil obtožen vojnih zločinov ali zločinov zoper človečnost ali grozodejstev, marveč samo napadalne vojne. Njegovo stališče je bilo: ni maral, da bi Nemčija poglajala Evropo v vojno, vendar pa si je prizadeval za oborožitev, da bi

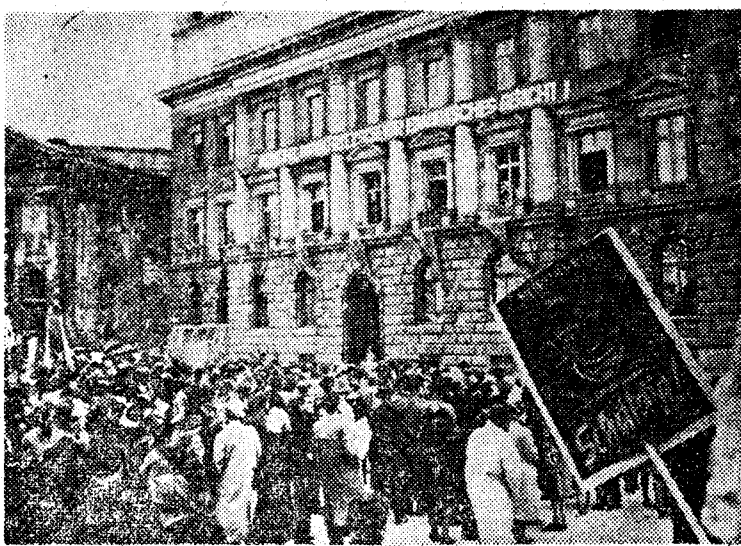
zagotovil mesto za konferenco mizo. Po statutu sodišča oborožitev kot taka ni bila zločin. Schacht je bil proti vojni, kar se je pokazalo 23. julija 1944, ko so ga poslali v koncentracijsko taborišče. Njegova krivda je bila odvisna od tega, ali je vedel za nacistične načrte o napadalni vojni. Imel sem ga za krivega in tistega popoldneva so se vsi strinjali z menoj, z izjemo Lawrencea. Toda Francozi so bili negotovi in drugega popoldneva je Lawrence prepričal Donnedieuja de Vabresa, naj svoj glas spremeni v »nedolžen«. Pozneje smo Schachta proglasili za »nekrivega«.

Edini dokaz proti Papnu je bil, da je botroval priključitvi Avstrije Nemčiji. Toda Anschlusa nismo imeli za napadalo vojno. Papna ni bilo na sestanku 5. novembra 1939, ko je Hitler seznanil najzvestejše sodelavce z načrtom, da s silo zasede Evropo.

Hans Fritzsche je bil le nekaj več kot uslužbenec v Goebbelsovem uradu. Toda ni bil obveščen o zarotniških naklepih, tako da je bil obtožen za zaroto. Sodišče je sklenilo, da njegova dejavnost ni priložila k izbruhu napadalne vojne.

General Nikičenko je dejal, da je treba Hessa obsediti. Mi smo predlagali do smrti ječo. Hess je bil Hitlerjeva desna roka in po logiki bi ga morali obsoditi na smrt. Toda bil je živčno bolan in med procesom se ni zavedal dogajanja. Američki, francoski in angleški sodniki so menili, da ne bi bilo prav, če bi obesili neuravnovešene človeka. Glasovali so za do smrti ječo.

Nesporazum je bil tudi, ko

V VZHODNEM BERLINU SO LJUDJE PO RAZGLASITVI SODBE PROTESTIRALI PRED POSLOPJEM KOMUNISTIČNE PARTIJE. NA KATEREM JE BIL NAPIS: »SCHACHT, VON PAPPEN IN FRITZSCHE PRED NEMSKO SODIŠČEM«. NA LEPAKU S HITLERJEVO GLAVO JE NAPIS: »NÜRNBERG: VSI KRIVJI«.

smo razpravljali o Doenitzu, poveljniku nemške mornarice. Ni sodeloval pri načrtu za napadalo vojno. Bil je poklicni vojak in imel je docela taktične dolžnosti. Ukvarjal se je samo s podmorniško vojno. Res je, da se je vojskoval v napadalni vojni, vendar se je omejeval le na izpolnjevanje ukazov. Bistvo njegove krivde je bilo, da je bila njegova podmorniška vojna brez omejitev, da se torej ni ozirala na pomorski protokol iz leta 1936, h kateremu je pristopila Nemčija in ki je bil po trditve pomorskega pakta, sklenjenega leta 1930 v Londonu.

Otto Kranzbuehler, Doenitzov advokat, je bil zelo spreten v obrambi. Prosil je sodišče, ali sme zaslišati admirala Chestera W. Nimitza, poveljnika ameriškega tihomorskega ladjevja, da bi ugotovil, kako je uporabljal podmornice na Pacifiku, ko so ZDA stopile v vojno. Vsi štirje tožilci so bili proti, češ da dogodki na Pacifiku nimajo nobene zveze s početjem Nemcev. Toda advokat je dejal, da je njegov klient obtožen podmorniške vojne brez omejitev in kršitve protokolov. Torej odgovori ameriškega admirala ne bi bili dokazno gradivo. Toda ameriški sodnik Jackson je v pismu predsedniku Trumanu dejal: »Novosti in revizije v mednarodnem pravu so posledice dejanj tistih vlad, ki nameravajo spremeniti okoliščine.« Tako je nastal nov položaj: trgovske ladje so dobile ukaz, naj se upro z orožjem, in sicer tako zavezniki kot nemške ladje. Tako je prišlo do sprememb.

Med sejo v posvetovalni sobi so se Rusi upli podaljšanju

razprave, češ da gre za neumnost. Francija je menila, naj problem rešita pomorski veleposlani Velika Britanija in Amerika. Jaz sem vztrajal, naj sprejmemo zagovornikovo zahtevo. Naposled so bili tudi drugi za to in admiral Nimitz je prišel na klop za priče.

Vprašanje: »Ali je bilo normalno, da so podmornice napadle brez poprejšnjega opozorila?«

Odgovor: »Da. Izjema so bile bolniške ladje in ladje za reševanje. 17. decembra 1941 je poveljnik pomorskih operacij ukazal pomorsko vojno brez omejitev proti Japoncem.«

Ko smo razpravljali o Doenitzovi krivdi, sva se s Parkejem sporekla. Toda kot moj namestnik ni imel pravice do glasovanja, čeprav je sodeloval v razpravi. Menil sem, da bi bilo neumno, če bi Doenitzu obsodili za tisto, kar je počel proti koncu vojne in kar je počel admiral Nimitz od vsega začetka ameriškega vstopa v vojno. Glasoval sem za oprostitve. Toda moji kolegi so trdili, da so dokazi za Doenitzovo sodelovanje v grozodejstvih, ki zadoščajo za obsodbo, tako da je dobil deset let zapor.

Enajst nemških vojnih zločincev je bilo obsojeno na smrt z obešenjem. General Keitel je prosil, naj ga ustrelijo. Hotel je umreti kot vojak. Toda dejanja teh ljudi so bila grozotna in so presegla normalne vojaške operacije. Vojaki so sledili Hitlerju in se niso obotavljali, če je bilo treba klati in mučiti ljudi v koncentracijskih taboriščih. Zato je bila Keitlova prošnja zavrnjena.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Križanka

VODORAVNO: 1. pogreb, 6. italijanski književnik (Pietro 1492-1552), 13. trava druge kosnje, 14. priimek partizanske zdravnice, po kateri se imenuje partizanska bolnišnica Franja, 15. vojaški kruh, 16. pesnitev, 17. mrijski oster, 18. koder je kam prišel, 21. romanska knjižnica, 22. kratka za primer, 24. makedonsko moško ime, 25. kratka za telefon, 27. predlog, 28. zdravilo, 30. sredstvo

proti glavobolu, 32. jezero v severni Italiji, 33. kazalni žajmek, 36. priimek partizanske zdravnice, ki je bil nekaj časa upravnik bolnišnice Franje (dr. Vladislav), 39. priimek zdravnice, prvega upravnika bolnišnice Franje (dr. Viktor), 41. pripadnik germanskega naroda, 42. igralca, 43. mestice v južniavstrijski republiki, blizu reke Oranje.

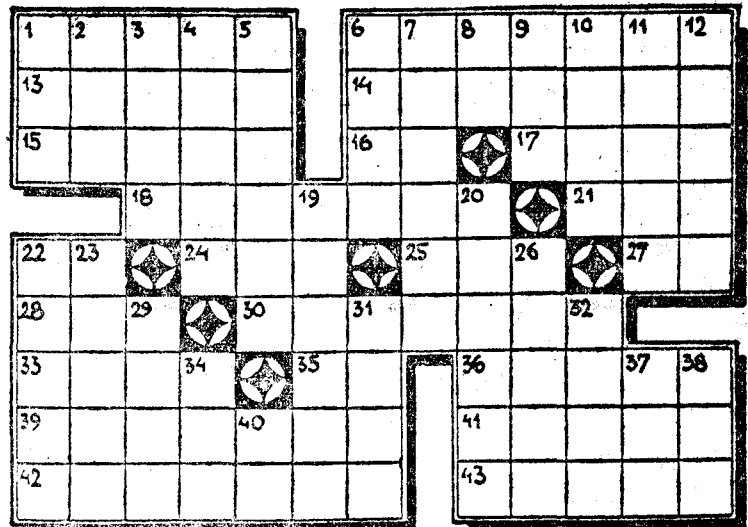
NAVPIČNO: 1. glas pri strelu, 2. moško ime, 3. taborišče v naravi, 4. zapreka, 5. ime soteske, v kateri se nahaja bolnišnica Franja, 6. svetopisnenska oseba, 7. od jeze rdeti, 8. skrajšano ameriško moško ime, 9. težko orožje, katerega so imeli tudi partizani, 10. ime že umrlega slovenskega slikarja Vavpotiča, 11. kruti rimski cesar, 12. kritika, ocenitev, 19. naboj, jelen, 20. večji kraj na Primorskem, kjer je bilo središče osvobodnega gibanja, 21. kjer je bilu bolnišnica Franja, 22. reka v Bosni, 23. področje, 26. tanka kožica, 29. pripadnik starodavnega naroda v Evropi, 31. vasica v Beli krajini, kjer je bil nekaj časa glavni štab NOV in POJ Slovenije, 32. tisti, ki ne morejo govoriti, 34. ata, 37. vzdevek za Eisenhowerja, 38. kratka gospodarstva v Sovjetski zvezi po revoluciji, 40. kratka za junior.

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

VODORAVNO: 1. obrek, 7. Ljubno, 12. Cerkljica, 14. krom, 15. Es, 16. Sanar, 18. Isa, 19. Tel, 21. Kir, 22. Brkin, 24. Dion, 26. artel, 27. Intes, 28. ere, 29. TNT, 31. rja, 32. turaža, 35. IE, 36. kava, 38. Gorjanci, 40. Aakaros, 41. Eerlen.

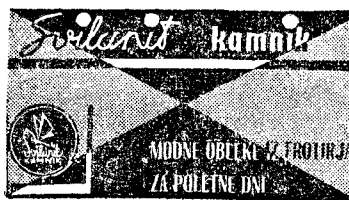

FRANCIS BIDDLE

mo, da je človeku najbližji šimpanz, čeprav tudi gorila ne zastaja mnogo za šimpanzom. Kakor vemo, so v zadnjem času ugotovili zoologi, da se je med vsemi živalmi — po inteligenci — najbolj približal človeku delfin.

• Sredi preteklega stoletja so naravoslovci menili, da je divji konj popolnoma izumrl. No, poljski grof Pfevalsky je, ko se je vrnil s potovanja po Mongoliji, 1881. leta oznanil svetu, da je tam videl čredo nenavadnih, divjih konj. V začetku 20. stoletja je uspešno nekemu angleškemu vojni voditi dobiti nekaj teh redkih živali in jih pripeljati v svoj revir divjih živali. Potem so te konje kupovali živalski vrtovi. Na obeh straneh Altajskih planin v Mongoliji živi v svobodi še približno sto divjih konj. Temu konju so v zoologiji dodelili ime »Pfevalskijev konj«. Njegova višina, merjena od tal do vrha pleč, znaša meter do meter dvajset centimetrov.

• TV 15 izhaja vsak teden - Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije - Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 19 - Tisk in kufur: B. CZP Ljubljana pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina 600 dinarjev oziroma 16 novih dinarjev. Posamezna številka stane 40 din oziroma 10 N-par - Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 19, priključje, p. oredal 598-XI, ali na oekovni račun pri Narodni banki 501-8-28 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-301, tiskarstvo in 21-302, 22-313, uprava 22-607 - Rokopisov ne vračamo.

(NADALJ. Z 9. STRANI)

in je bila tudi to jutro že pri delu. Odprla je vrata; ko nas je zagledala, se ji je obraz zresnil in debele solze so ji splozele po licih.

Sedla sem na deblo stare vrbe, ki je rasla iz male grape in narahlo mrmraje prepevala melodijo: »O, zdaj gremo, nazaj še pridemo...«

Gospodinja Marička se je ojunčila in pozdravila: »Dobro jutro, ste mogoče še tešči, ko je še tako zgodaj. Vam prinesem malo tople kave?« Pokimali smo. Prinesla je v lončkih toplo kavo, ponudila tudi stiaži, nam pa je stisnila še hlebec kruha za na pot.

Oče je stopil k njej na stopnico, ji pomolil nekaj denarja, kot bi plačal kavo in kruh ter ji zašepetal naročilo, naj ga odda sestri Dragici, ki je ostala nočjo še doma.

Po stranski stezi z Armenakove domačije so prišli domobranci in s seboj peljali še mladega gospodarja Lucijana. »Pozor! Gremo!« zavpilje ukazovalni domobranci komandir.

Vsi smo odkorakali po glavni cesti naorej proti vasi Idrja pri Bači do Bače pod železniški most. Tu smo počakali, da je prišel vojaški tovornjak in nas odpeljal do Tolmina. V parku pred ječo smo se ustavili.

Med krošnjami košatih kostanjev je narahlo pihljal jutranji vetrič s svojim svežim vonjem po cvetju. Mladi domobranci so si meli oči od zapanosti, kajti vso noč so bedeli in hodili okrog, da so nas, partizanske bandite, pripeljali v zapor.

Pred hišo je stopil vojak-ječar. V roki je cingljaje držal šoo ključev. Mladi domobranciški oficir nas je poklical ter stiaži in ječarju zapovedal, naj nas odvedejo in razdelijo po celicah. Pred menoj je stopal ječar s ključji, za menoj pa stražar s puško. Na vrhu stop-

nic na malem hodniku so bila na vse strani vrata malih celic. Predzadnja vrata da desnem vogalu je ječar odprl in stražar me je porinil v celico.

Bila je majhna. Pod oknom na slamnjači je sedela ženska srednjih let, ki mi je prijazno voščila dobro jutro in pokazala na prazno slamnjačo poleg sebe. Bila sem utrujena od vseh dogodkov. V glavi mi je žumel le zvok ključa, ki me je zaklenil. Skoraj nisem verjela lastnim očem, da sedim na umazani slamnjači v ječi, ko sem še pred nekaj urami svobodno prepevala in se navduševala v lepi mesečini.

Ozrla sem se na neno. Sedela je pol metra više od mene

na slamnjači, mirno popravljalase in jih zvila v kito na tilniku. Začela je prijazno govoriti, skoraj materinsko me je seznanjala s hišnim celicnim redom: »Tista škata od italijanskih paradižnikov v kotu služi za potrebo. Na oknu je steklenica z vodo in kos trdega vojaškega »komisa«. Enkrat na dan stražar odpre, da neseš izprazniti škato in na polniš steklenico s svežo vodo — to je vse, kar tu dobiš.«

Pomolčala je. — Pogledala sem jo in prikimala. Spominjala sem se bratovega pripovedovanja o rimski ječi, kako so poleg njega v celico zaprli preoblečenega policijskega agenta, zato sem tudi njo le s strahom in nezaupanjem opazovala. Globoko se je oddahnila in nadaljevala: »Včeraj ob tem času so nas pripeljali. Trije smo — hči Vera je spodaj v celici, moči Ivan pa na vrhu, nasproti najine. Kuharjevi iz Volč pri Tolmini smo. Sodelovali smo s parti-

zani in odborom Osvobodilne fronte. Zato so nas domobranci aretirali.«

Vse mi je bilo razumljivo. Da — tudi z menoj je tako, sem dodala. Tudi od nas smo trije, oče, sestra in jaz. Iz Slapa smo, Kosmačevi, sem končno povedala. Poteze na obrazu so se ji spremenile še v večje zadovoljstvo zaradi spoznanja. V času soške fronte v prvi svetovni vojni je bila 1917-18 kot begunka v vojaškem »vešeraju« na Slapu in tako poznala po imenu več ljudi iz te vasi.

Sedeli sva vsaka na svoji slamnjači in kramljali. V večernem in jutranjem mraku je skozi odprto malo mrežasto

ko sva slišali težke korake na stopnicah. Ko se je vse pomirilo, sva narahlo poklicali in zvedeli, da ležita, ker sta tako pretepeni.

Nimam besed, da bi znala opisati in izraziti gnus, ki sem ga čutila do domobrancev, kajti ti so bili Slovenci in izdajalci. Tudi če so jim Nemci ukazovali, bi bili mnogokrat lahko milejši izpolnjevali ukaz — predvsem pa ne tako neusmiljeno pretepali in izdajali. Spoznala sem, da so ti ljudje brez srca, brez čuta in brez značaja.

Vsak dan smo bili na izpraševanju. Česa vsega so nas dolžili, da smo storili in delali za partizane. Vsa naša uteha in

žjo brez domobrancev. Med seboj smo se že po pogovorniku iz celic poznali. Bili smo iz sosednjih vasi, Ponikev, Dolnje Trebuše in nekateri še s Kobariškega.

Jutro je bilo lepo. Sonce je že kukalo izza oblakov nad Zabijskim vrhom in Kobilijsko glavo, ko smo se oddejali izpred ječe. Sveži zrak in vonj po cvetju sta nas navduševala, da smo ob cesti na Dobravah razposajeno lovili in božali v pozdrav zelene košate kostanjeve veje, ki so nam bile dosegljive iz tovarnjaka.

Tolmin je že ostal za nami, prešli smo že v vas Most na Soči in zavili na kolodvor. Tu smo se ustavili. Od Krajnika je k avtomobilu prihitela Krajnikova Ada. Kljub nemški straži je hodila okrog tovarnjaka in polglasno izpraševaje govorila:

»Odkod ste? Kateri? Je komu kaj za sporočiti, bi kaj radi?« Vseprek smo govorili v njo, kaj naj sporoči in koga naj pozdravi. Hitela je k bližnji stoinici, kupila češnje in nam jih prinesla.

»Oh, prve češnje,« smo vzklicali in zobali. Bile so tako sladke, da so mi ostale za vedno v spominu. Verjetno so ostale v spominu vsem, saj se jih mnogo od nas ni vrnilo. V tujih taboriščih Auschwitz, Dachau, Mauthausen so se spominjali na prve češnje in morda zadnje sladke češnje, ki so jih še okusili v slovo na domačih tleh.

Oddejali smo se naprej po Baški grapi, do Podbrda. Zeleniška proga je bila v Baški grapi minirana, zato so nas s tovarnjakom pripeljali na vlak v Podbrdo.

Leto za letom prihaja pomlad, z njo se znova budijo spomini.

Tolminska ječa je izginila — a z njo niso in nikoli ne bodo izginili spomini tistih, ki so v njej preživeli le delček svojega življenja.

Prišla je pomlad

okno prihajalo prijetno žvrgolase ptic, ki so se veselile pomladi. Na starem deblu je navsezgodaj trkala žolna, da je življenje trdo, da se je treba boriti zanj. Vsak ropot, korak po hodniku, rožljanje s ključji in odklepanje vrat naju je vznemirjalo. Napeto sva prisluškovali pod mrežastim oknom in narahlo trkali na steno in klical. Kmalu sva poznali odziv glasu najinih iz spodnjih celic. Po sluhu sodeč sva približno vedeli, kje so moji in kje so njeni. Ko je bilo vse tiho, smo se tako pogovarjali, da smo vsak dan vedeli, kdo je na novo prišel, od kod in koga so peljali za zasliševanje.

Zasliševanja so bila huda. Pretepali so, da bi s tem dosegli čimveč izdajstev. Mnogi so biti tako pretepeni, da so jih stiaže prinesle in vrgle v celico. V levi celici poleg najine sta bili moja sestra Mirica in Zajezarjeva Jelka. Sluh in sluhnja sta naju vznemirjali,

sreča je bila v tem, da po našem izpraševanju in zagovarjanju niso nobenega več aretirali. Res so zmotno mislile domobranske glave, da bodo z nami pregnali vse partizane. Tako so minevali dnevi v tolminskem zaporu. Tretjega ali četrtega junija zjutraj je stražar odprl vrata celice in me poklical. Šla sem z njim na dvorišče. Tu je že stal vojaški nemški tovarnjak. Poleg nemške straže so že ležali na tovarnjak jetniki. Med njimi je bil tudi moj oče. Tudi meni je pokazal, naj grem na avto.

Bila sem srečna, da le enkrat grem iz ječe, pa kamorkoli že. Vse dni sem glodala le skorjo trdega kruha »komisa« in pila vodo. To jutro so k avtu prinesli neko toplo črno, smrdela je po cikoriji in ječmenu — a bila je kljub temu dobra, da nam je po petih dnevih vsaj želodec ogrela.

Na avtu nas je bilo kakih 10 do 12 jetnikov, z nemško stra-